

Petra Rantanen

Maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen oppiminen varhaiskasvatuksessa

Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma Seinäjoen varhaiskasvatukseen

Opinnäytetyö

Syksy 2012

Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Sosiaalialan koulutusohjelma

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU

Opinnäytetyön tiivistelmä

Koulutusyksikkö: Sosiaali- ja terveystieteiden yksikkö

Koulutusohjelma: Sosiaali- ja terveystieteiden koulutusohjelma

Suuntautumisvaihtoehto: Sosionomi (AMK)

Tekijä: Petra Rantanen

Työn nimi: Maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen oppiminen varhaiskasvatuksessa: Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma Seinäjoen varhaiskasvatukseen

Ohjaaja: Minna Zechner

Vuosi: 2012

Sivumäärä: 56

Liitteiden lukumäärä: 5

Seinäjoella on kasvavassa määrin maahanmuuttajataustaisia lapsia varhaiskasvatuksen piirissä. Maahanmuuttajataustaisella lapsella tarkoitetaan tässä työssä lasta, jonka äidinkieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi, saame, romani tai viittomakieli. Maahanmuuttajataustaiset lapset eivät useimmiten osaa suomen kieltä varhaiskasvatukseen tullessaan. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on antaa tietoa ja työkaluja Seinäjoen varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelman kokoamiseen. Tutkimuksen tarkoituksena oli myös löytää käytäntöjä ja menetelmiä, jotka varhaiskasvatuksen toimijat ovat todenneet hyviksi maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen oppimisessa ja tukemisessa. Työ koostuu sekä tutkimuksesta että Seinäjoen varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmasta. Tutkimus on laadullinen ja siinä on käytetty teemahaastattelua. Haastatteluissa haastateltiin viittä eri Seinäjoen varhaiskasvatuksen toimijaa, joilla jokaisella on kokemusta maahanmuuttajataustaisista lapsista. Haastatteluissa kävi ilmi, että suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma on tarpeellinen Seinäjoen varhaiskasvatukseen. Haastateltavilla oli myös paljon kokemustensa pohjalta nousseita menetelmiä, jotka ovat käytännöllisiä ja hyviä maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen oppimisessa ja tukemisessa. Haastatteluista saatiin paljon apua Seinäjoen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelman muodostamiseen.

Työn teoriaosuudessa avataan varhaiskasvatuksen, päivähoidon ja maahanmuuttajataustaisen lapsen käsitteitä. Lisäksi selvitetään mitä tarkoittaa, kun maahanmuuttajataustainen lapsi on varhaiskasvatuksessa. Tähän liittyen käsitellään sitä, mikä merkitys suomen kielellä on maahanmuuttajataustaiselle lapselle ja kuinka lasta tuetaan, kun suomi on hänen toisena kielenään. Vielä viimeiseksi avataan sitä, mikä merkitys lapsen omalla äidinkielellä on ja kuinka sitä voidaan tukea sekä mitä tarkoittaa kaksikielisyys ja kuinka sitä voidaan tukea. Tekemäni Seinäjoen varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma on tämän työn liitteenä.

Avainsanat: maahanmuuttajataustainen lapsi, varhaiskasvatus, suomi toisena kielenä

SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Thesis abstract

Faculty: School of Health Care and Social Work

Degree programme: Degree Programme in Social Services

Specialisation: Bachelor of Social Services

Author/s: Petra Rantanen

Title of thesis: Finnish Language Learning in Early Childhood Education for Immigrants' Children: Finnish as a Second Language Curriculum for Seinäjoki's Early Childhood Education

Supervisor(s): Minna Zechner

Year: 2012

Number of pages: 56

Number of appendices: 5

There is an increasing number of immigrant children in Seinäjoki's early childhood education. In this thesis the child of immigrants refers to the child whose native language is something else than Finnish, Swedish, the Sami language, Romani or the sign language. The children of immigrants cannot usually speak Finnish when they come to kindergarten. The purpose of this study is to provide information and tools to create a curriculum for Finnish as a second language for Seinäjoki's early childhood education. The study's objective was also to find different methods that are good for children of immigrants who are learning Finnish in early childhood education. The thesis consists of the study and also the Finnish as a second language curriculum for Seinäjoki's early childhood education. The study is qualitative and was done using theme interview. Five employees of Seinäjoki early childhood education who had experience with children of immigrants were interviewed. In the interviews, it came out that a curriculum for Finnish as a second language is necessary for Seinäjoki's early childhood education. Interviewees also had plenty of methods that are practical and good when a child speaks Finnish as a second language and employees of early childhood education try to support the child to learn Finnish. The interviews helped a lot when creating the Finnish as a second language curriculum.

The thesis' theoretical side explains the meaning of terms like early childhood education, kindergarten and child of immigrant. Additionally, it is clarified what it means when a child of immigrants is in early childhood education. It is also discussed the meaning of the Finnish language for a child of immigrants who does not speak Finnish and how the child is supported when Finnish is his/her second language. At the end, it is pointed out what the meaning of the child's own mother language is and how the child's mother language can be supported, and also what bilingualism means and how it can be supported. The resulting Finnish as a second language curriculum for Seinäjoki's early childhood education is attached to this thesis.

Keywords: child of immigrants, early childhood education, Finnish as a second language

SISÄLTÖ

Opinnäytetyön tiivistelmä.....	2
Thesis abstract.....	3
SISÄLTÖ.....	4
1 JOHDANTO.....	6
2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTA JA TARKOITUS.....	8
3 VARHAISKASVATUS JA PÄIVÄHOITO.....	10
4 MAAHANMUUTTAJATAUSTAINEN LAPSI.....	13
4.1 Maahanmuuttajataustainen lapsi varhaiskasvatuksessa.....	15
4.2 Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa.....	18
4.3 Suomen kielen merkitys maahanmuuttajataustaiselle lapselle ja suomi toisena kielenä -opetus.....	20
4.4 Maahanmuuttajataustaisen lapsen oman äidinkielen merkitys ja sen tukeminen.....	23
4.5 Kaksikielisyys.....	25
5 AINEISTON KERUU.....	27
6 AINEISTON ANALYSOINTI JA TUTKIMUKSEN EETTISYYS.....	32
6.1 Aineiston analysointi.....	32
6.2 Tutkimuksen eettisyys.....	34
7 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	36
7.1 Lapsen suomen kielen oppiminen varhaiskasvatuksessa.....	36
7.1.1 Suomen kielen oppimisen tukeminen varhaiskasvatuksessa ja lapsen oman äidinkielen tukeminen.....	37
7.1.2 Menetelmiä suomen kielen tukemiseen varhaiskasvatuksessa.....	39
7.1.3 Menetelmiä ja testejä maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen kielitason kartoitukseen.....	40
7.1.4 Haasteet ja onnistumiset.....	41
7.2 Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma Seinäjoen varhaiskasvatuksessa.....	42
8 MITÄ TUTKIMUKSEN POHJALTA SAATIIN AIKAAN.....	45

9 LOPUKSI	47
LÄHTEET	50
LIITTEET	56

1 JOHDANTO

Suomeen muuttaneista maahanmuuttajista suurin osa on lapsia. Maahanmuuttaja on henkilö, joka on tullut jostain toisesta maasta ja asuu nykyisin pysyvästi Suomessa. (Räty 2002, 163, 13.) Lapsi, jonka ensimmäinen opittu kieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi, saame, romani tai viittomakieli, on maahanmuuttajataustainen lapsi. Lisäksi maahanmuuttajataustaisen lapsen molemmat tai jompikumpi vanhemmista tai isovanhemmista on maahanmuuttaja. Maahanmuuttajalapsi ja maahanmuuttajataustainen lapsi ovat yleisesti käytettyjä termejä, kun puhutaan lapsista, jotka puhuvat äidinkielenään jotain muuta kuin suomea, ruotsia, saamea, romanian kieltä tai viittomakieltä. (Kivijärvi 2011, 246 - 247.) Työssäni käytän terminä maahanmuuttajataustainen lapsi, jolla tarkoitetaan lasta, joka puhuu äidinkielenään jotain muuta kuin suomea, ruotsia, saamea, romanikieltä tai viittomakieltä. Lisäksi vähintään lapsen toinen vanhempi tai isovanhempi on maahanmuuttaja.

Työssäni perehdytään etenkin maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen sekä oman äidinkielen oppimiseen. Seinäjoen päivähoidon arjessa näkyy jo nyt, vuonna 2012, jonkin verran maahanmuuttajataustaisia lapsia. Maahanmuuttajataustaisten lasten määrä Seinäjoen päivähoidossa varmasti lisääntyy tulevaisuudessa. Tämän vuoksi onkin oleellista saada Seinäjoen varhaiskasvatukseen suomi toisena kielenä (S2) -opetussuunnitelma, jotta tiedettäisiin paremmin, kuinka maahanmuuttajataustaisen lapsen kanssa työskennellään ja suomen kielen oppimista tuetaan. Monessa isommassa kunnassa tällainen opetussuunnitelma varhaiskasvatuksessa jo on, mutta Seinäjoen varhaiskasvatukseen sitä ei ole vielä kehitetty. Suomi toisena kielenä opetuksessa lapsi oppii toista kieltä (suomea) sekä ohjatuissa ja suunnitelmallisissa ohjaustuokioissa että luonnollisissa jokapäiväisissä vuorovaikutustilanteissa, kuten syödessä, pukiessa ja leikkiessä (Kivijärvi 2011, 255). Koulumaailmassa suomi toisena kielenä -opetus kuuluu äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen oppimäärään. Muita äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineita ovat suomi, ruotsi, saame, viittomakieli tai romani äidinkielenä. (Suomi toisena kielenä perusopetuksessa 2008, 4.)

Sosionomin yksi mahdollinen työkenttä on päivähoito. Mikäli sosionomi työskentelee päivähoidossa, tulee hän luultavasti kohtaamaan jossain vaiheessa maahanmuuttajataustaisia lapsia. Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma tuo helpotusta silloin, kun pohditaan, kuinka maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kieltä tuetaan. Lisäksi se auttaa päivähoitoa toimimaan yhden yhteisen linjan mukaisesti. Itseäni kiinnostaa maahanmuuttajataustaisten lasten asema etenkin päivähoidossa. Kun kuulin suomi toisena kielenä -opetuksesta ensimmäistä kertaa, heräsi minulla heti mielenkiinto aihetta kohtaan. En kuitenkaan ajatellut aihetta ensimmäisenä opinnäytetyöni aiheeksi. Kuitenkin, kun Seinäjoen varhaiskasvatuksesta tuli toive opetussuunnitelman tekoon, päätin ottaa haasteen vastaan. Motivaatiota työn tekoon lisäsi entisestään se, että tiesin työstäni jäävän oikeasti jotain konkreettista Seinäjoen varhaiskasvatuksen käytettäväksi ja työn tueksi.

Opinnäytetyössäni tutkin sitä, mikä on koettu hyväksi maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen tukemisessa ja mikä on sellaista, mitä kannattaisi mahdollisesti sisällyttää opetussuunnitelmaan. Tein siis eräänlaista esitutkimusta, jonka pohjalta kehitin suomi toisena kielenä -opetussuunnitelman. Haastattelin Seinäjoen varhaiskasvatuksesta sellaisia toimijoita, joilla on kokemusta maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa toimimisesta.

Haastatteluiden, Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetussuunnitelman sekä muiden kuntien varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmien pohjalta kehitin Seinäjoen varhaiskasvatukseen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelman. Ennen lopullista versiota Seinäjoen varhaiskasvatuksen aluejohtajat, Seinäjoen kansainvälisyyskeskuksen johtaja ja haastatteluihin osallistuneet saivat mahdollisuuden kommentoida suunnitelmaa ja sen jälkeen tein vielä tarvittavia korjauksia/muutoksia, ennen suunnitelman lopullista toimittamista Seinäjoen varhaiskasvatukseen.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHTA JA TARKOITUS

Päätettyäni ottaa opinnäytetyöni aiheeksi suomi toisena kielenä -opetussuunnitelman tekemisen Seinäjoen varhaiskasvatukseen, aloin pohtia sitä, kuinka saan opinnäytetyöhön myös empiiristä tietoa. Tiesin heti sen, että on tarpeen saada varhaiskasvatuksessa työskenteleviltä kokemuksen kautta tullutta ajatusta siihen, mitä opetussuunnitelmassa olisi hyvä olla. Tämä siitä syystä, että opetussuunnitelmasta on tarkoitus tulla varhaiskasvatuksen työntekijöille käytännön työkalu, jota olisi helppo käyttää työn tukena. Tarkoituksena oli siis selvittää, mitä voisi sisältyä Seinäjoen varhaiskasvatuksen sekä esiopetuksen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmaan. Selvitin myös, millaisia keinoja on pidetty hyvinä, kun on lähdetty tukemaan maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen taitoja. Näitä hyviä keinoja ja menetelmiä toin esille myös opetussuunnitelmassa. Aineiston keräsin kasvokkain tapahtuvilla haastatteluilla. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 204) mukaan suurimpana etuna kasvokkain tehdyssä haastattelussa pidetään sen joustavuutta. Haastattelussa voidaan tilanteen vaatimalla tavalla säädellä aineiston keruuta (Hirsjärvi ym. 2009, 204 - 205).

Apuna Seinäjoen varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmaa kootessani käytin muiden kuntien varhaiskasvatukseen suunnattuja suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmia. Niistä sain ajatusta siihen, mitä asioita suunnitelmas- sa ylipäättään voisi olla. Näiden suunnitelmien sisällysluettelot otin myös mukaan haastatteluihin, jotka toteutin varhaiskasvatuksen eri toimijoille. Näytin sisällysluettel- oita haastateltaville ja pyysin heitä kommentoimaan, mitä olisi hyvä olla myös Seinäjoen suunnitelmassa.

Tutkimuskysymykseni olen asettanut seuraavanlaisiksi:

- Millaiset käytännöt on koettu hyväksi lasten suomen kielen taitojen kehittämisessä varhaiskasvatuksessa?
- Millainen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma voisi toimia Seinäjoen varhaiskasvatuksessa?

Tutkimuksellinen lähestymistapani on laadullinen eli kvalitatiivinen. Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja tutkimuksessa on

pyrkimyksenä tutkia kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi ym. 2009, 161). Hirsjärven ym. (2009, 161) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyrkimyksenä on paljastaa tai löytää tosiasioita sen sijaan, että todennettaisiin jo olemassa olevia väittämiä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään saamaan esille tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden ääni ja näkökulmat. Kohderyhmä kvalitatiiviseen tutkimukseen valitaan huolellisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Tämän huolella valitun kohderyhmän kanssa käytyihin keskusteluihin ja tutkijan omiin havaintoihin luotetaan aineiston keruussa. (Mattila, Ruusunen & Uola 2005, 98.)

3 VARHAISKASVATUS JA PÄIVÄHOITO

Tässä luvussa kerron, mitä varhaiskasvatuksella ja päivähoidolla tarkoitetaan. Käyn läpi lakeja ja asetuksia, jotka ohjaavat varhaiskasvatusta. Mainitsen myös muita asiakirjoja ja säädöksiä, jotka vaikuttavat varhaiskasvatuksen toteuttamiseen. Lopussa kerron lyhyesti, mikä merkitys varhaiskasvatuksella ja päivähoidolla on maahanmuuttajataustaiselle lapselle.

Varhaiskasvatukseen kuuluu oleellisesti tavoitteellinen sekä suunnitelmallinen vuorovaikutus ja yhteistoiminta. Tavoitteena on, että toiminta varhaiskasvatuksessa on leikkikeskeistä. Varhaiskasvatuksen lähtökohtana on kokonaisvaltainen näkemys lapsen kasvusta, kehityksestä sekä oppimisesta. (Heinämäki 2004, 9.) Varhaiskasvatuksen tavoitteena on, että lapsi sosiaalistuu aktiiviseksi toimijaksi. Aktiiviseksi toimijaksi tullakseen lapselle on yleisesti hyväksi, että varhaiskasvatuksessa on omaehtoista elämyksellistä toimintaa, vertaisryhmien kontakteja sekä aikuisten tavoitteellista ohjausta. Varhaiskasvatus on kuntien järjestämää ja se koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. (Kuokkanen 2006, 26.)

Varhaiskasvatuksessa tehtävää työtä ohjaavat ja säätelevät monet eri lait, asetukset sekä päätökset. Varhaiskasvatusta tulee toteuttaa sekä valtakunnallisten, että kuntakohtaisten päätösten mukaisesti. Valtakunnallisella tasolla varhaiskasvatuksen toimintaa säätelevät erityisesti eri lait ja asetukset, joista tärkeimpiä ovat laki lasten päivähoidosta (L 19.1.1973/36), lastensuojelulaki (L 13.4.2007/417), perusopetuslaki (L 21.8.1998/628) sekä laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseksi (L 14.6.2002/504). (Kuokkanen 2006, 28 - 29.) Tärkeimpinä asetuksina ovat asetus lasten päivähoidosta (A 16.3.1973/239) sekä lastensuojeluasetus (A 16.12.1983/1010). Varhaiskasvatuksen toteuttamiseen vaikuttavat valtakunnallisesti lakien ja asetusten lisäksi varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Kunnallisella tasolla varhaiskasvatuksen tulee ottaa lisäksi huomioon kunnan omat varhaiskasvatukseen liittyvät linjaukset ja strategiat, kunnan varhaiskasvatussuunnitelma, kunnan esiopetuksen opetussuunnitelma, jokaisen

yksikön oma varhaiskasvatussuunnitelma sekä vielä lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen suunnitelma. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2004, 6 - 7.)

Keskeisimpiä varhaiskasvatusta tarjoavia palveluita ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja kaikenlainen avoin päiväkotitoiminta. Varhaiskasvatuspalveluita voivat tarjota kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat sekä seurakunnat. Myös esiopetus kuuluu varhaiskasvatukseen. Esiopetus on suunnitelmallista opetusta ja kasvatusta, jota lapselle tarjotaan vuotta ennen varsinaisen oppivelvollisuuden alkamista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2004, 9.)

Yhteiskunnan tehtävänä on tarjota päivähoitossa varhaiskasvatusta kaikille alle kouluikäisille lapsille. Lapsille suunnattu päivähoito antaa varhaiskasvatuspalveluna lapselle oikeuden varhaiskasvatukseen ja vanhemmille oikeuden saada lapselleen hoitopaikka. (Kuvaus varhaiskasvatuspalveluista, [viitattu 3.8.2012].) Lasten päivähoitosta annetun lain (L 1.1973/36) mukaan päivähoitona voidaan pitää lapsen hoitoa päiväkodissa, perhepäivähoitossa tai ohjatussa ja valvotussa leikkitoiminnassa. Kaikilla alle kouluikäisillä on oikeus päästä päivähoitoon (L 1.1973/36). Koska laki lasten päivähoitosta (L 1.1973/36) takaa jokaiselle alle kouluikäiselle lapselle päivähoito-oikeuden, on päivähoitosta tullut merkittävä varhaiskasvatuksen kenttä. Päivähoito ei ole pelkästään sosiaalipalvelua lapsille, joiden vanhemmat käyvät töissä. (Alijoki 1998, 27.) Tärkeintä kuitenkin on, että kunnassa järjestetään päivähoitoa sen mukaisesti, että lasten kasvatusta ja hoitoa tulee tasapuolisesti eri ikäryhmissä turvattua siten, kuin kunnassa tarve vaatii (A 16.3.1973/239). Lisäksi kuntien velvollisuus on järjestää vuotta ennen oppivelvollisuuden alkamista lapsille esiopetusta (L 21.8.1998/628).

Varhaiskasvatus antaa useimmiten lapsille hyvän pohjan koulutien aloitukseen. Lastentarha-lehdessä on haastateltu soveltavan kasvatustieteen laitoksen varhaiskasvatuksen ja alkuopetuksen tutkimuslaitoksella työskentelevää Eeva-Leena Onnismaata. Onnismaa kertoo, että alle kouluikäisistä lapsista suuri osa hyötyy varhaiskasvatuksesta. Varhaiskasvatuksessa pystytään keskittymään koulua paremmin perusasioihin. Koulussa pyritään tiettyihin tavoitteisiin tietyssä ajassa ja sen vuoksi koulussa lapsella ei ole niin paljon aikaa ja mahdollisuuksia kerrata,

toistaa sekä oppia asioita omassa tahdissa. Varhaiskasvatuksessa tähän on erinomaiset mahdollisuudet ja lapsen mahdolliset erityistuen tarpeet huomataan jo aikaisessa vaiheessa. Myös maahanmuuttajataustainen lapsi pääsee varhaiskasvatuksessa rauhassa opettelemaan suomen kieltä ja oppii mahdollisesti varhaiskasvatuksessa ollessaan kielen niin hyvin, että hän pärjää sillä koulussa. (Komi 2010, 16 - 17.) Maahanmuuttajataustainen lapsi saa myös mahdollisuuden tutustua suomalaiseen kulttuuriin ja tapoihin varhaiskasvatuksessa (Hassinen 2005, 144 - 145). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissakin (2004, 38) on maininta siitä, että varhaiskasvatukseen osallistuminen mahdollistaa maahanmuuttajataiselle lapselle suomen kielen oppimisen ja lapsi saa harjoitella kieltä arkisissa tilanteissa muiden lasten ja aikuisten kanssa. Lapsen suomen kielen tukemisesta varhaiskasvatuksen kasvattajat keskustelevat yhdessä lapsen vanhempien kanssa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2004, 38).

4 MAAHANMUUTTAJATAUSTAINEN LAPSI

Tässä luvussa avaan käsitteen maahanmuuttajataustainen lapsi. Avaan myös lyhyesti maahanmuuttajuuteen liittyviä käsitteitä. Tämän jälkeen kerron, mitä tarkoittaa, kun maahanmuuttajataustainen lapsi on varhaiskasvatuksessa ja mikä merkitys varhaiskasvatuksella on maahanmuuttajataustaiselle lapselle sekä perheelle, ja mitä lakeja varhaiskasvatuksen henkilökunnan olisi hyvä ottaa huomioon, kun toimitaan maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen kanssa. Työssä keskitytään erityisesti maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen sekä oman äidinkielen tukemiseen ja oppimiseen. Kieli on kuitenkin vain yksi osa kulttuuria ja sen vuoksi käsittelen luvussa 4.2 monikulttuurisuutta ja sitä, mitä monikulttuurisuus mahdollisesti on varhaiskasvatuksessa (Pollari & Koppinen 2011, 18). Monikulttuurisuuden jälkeen kerron, mikä merkitys suomen kielellä on maahanmuuttajataustaiselle lapselle sekä mitä suomi toisena kielenä -opetus tarkoittaa ja mitä siihen liittyy. Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma antaa suuntaviivoja nimenomaan suomi toisena kielenä -opetukseen. Luvussa 4.4 kerron, mikä merkitys maahanmuuttajataustaisen lapsen omalla äidinkielellä on, kenen vastuulla on lapsen oman äidinkielen säilyminen ja kuinka lapsen omaa äidinkieltä voidaan tukea sekä lapsen kotona että varhaiskasvatuksessa. Viimeiseksi selvitän, mitä kaksikielisyys tarkoittaa ja kuinka kaksikielisyyttä voidaan tukea varhaiskasvatuksessa.

Lapsi, jonka äidinkieli on jokin muu kuin suomi, ruotsi, saame, romani tai viittoma-kieli luokitellaan maahanmuuttajataustaiseksi lapseksi. Lisäksi lapsen molemmat huoltajat tai ainakin toinen huoltajista on maahanmuuttaja. Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat olla Suomeen muuttaneita tai Suomessa syntyneitä. Vanhempien tai isovanhempien tulee olla kuitenkin maahanmuuttajia. Maahanmuuttajataustainen lapsi ei ole siis lapsi, joka ainoastaan puhuu jotain vierasta kieltä äidinkielenään, vaan hänellä täytyy olla vähintään vanhempiensa tai isovanhempiensa kautta maahanmuuttajataustaa. Maahanmuuttajia ovat kaikki, jotka ovat alkuperäisestä kotimaastaan muuttaneet johonkin muuhun maahan asumaan. (Kivijärvi 2011, 247.) Tilastokeskus käyttää käsitettä vieraskielinen ja tarkoittaa sillä kaikkia sellaisia henkilöitä, jotka puhuvat jotain muuta kieltä äidinkielenään kuin suomea, ruotsia tai saamea. Vuonna 2010 Etelä-Pohjanmaan, johon Seinäjoki kuuluu, koko

väestöstä yksi prosentti oli vieraskielisiä. Eniten vieraskielisiä on ollut vuonna 2010 Uudellamaalla. Siellä vieraskielisiä on ollut kahdeksan prosenttia koko väestöstä. (Rapo 21.6.2011.) Vuonna 2010 koko Suomen väestöstä 4,2 prosenttia on ollut vieraskielisiä. Mikäli Suomessa ei olisi ollenkaan vieraskielisiä, olisi Suomessa tällä hetkellä (vuonna 2012) vähiten alle 15-vuotiaita lapsia 120 vuoteen. Ilman vieraskielisiä Suomessa olisi syntynyt 20 viimeisimmän vuoden aikana 50 000 lasta vähemmän. (Rapo 4.6.2012.)

Maahanmuuttajat voivat muuttaa Suomeen asumaan monesta eri syystä. Henkilö voi muuttaa Suomeen töiden perässä, avioliiton vuoksi, opiskelemaan, pakolaisena tai mahdollisesti paluumuuttajana. Henkilöitä, jotka muuttavat vapaaehtoisesti toiseen maahan kutsutaan usein siirtolaisiksi. Paluumuuttaja on henkilö, joka on joskus ollut suomalainen tai hänellä on suomalaiset sukujuuret. Pakolainen on joutunut kotimaansa tilanteen vuoksi lähtemään muuhun maahan. Pakolaisuuden syitä voivat olla esimerkiksi sodat, nälänhätä tai erilaiset ympäristöongelmat. Syyinä voi olla myös henkilökohtaisen vainon kohteeksi joutuminen. (Räty 2002, 11, 16 - 17.)

Turvapaikanhakija on henkilö, joka Suomeen tultuaan hakee turvapaikkaa. Kun hakemus on käsitelty ja turvapaikanhakija on saanut oleskeluluvan Suomeen, tulee hänestä pakolainen. (Räty 2002, 18 - 19.) Turvapaikanhakijana voi olla myös lapsi yksin ilman huoltajaa. Lapsella käsitetään tässä kaikki alle 18-vuotiaat henkilöt. Lapsi saattaa tulla maahan jonkun sukulaisen kanssa, mutta tämä sukulainen ei silti välttämättä pidä huolta lapsesta. Tämän vuoksi lapsi voi tarvita kansainvälistä suojelua, vaikka hän olisikin tullut maahan jonkun aikuisen kanssa yhdessä. Turvapaikan haun lisäksi lapsia voi tulla Suomeen yksin kiintiöpakolaisena. (Mikkonen 2002, 12.)

Kiintiöpakolaiset tulevat Suomeen pakolaisleirien kautta. Leirit ovat yleensä pakolaisen kotimaan naapurimaassa. Suomi on sitoutunut ottamaan vastaan joka vuosi tietyn määrän kiintiöpakolaisia Suomeen. Pakolaiset sijoitetaan sellaisiin kuntiin Suomessa, jotka ovat sitoutuneet ottamaan vastaan pakolaisia. (Räty 2002, 19.) Seinäjoki on yksi näistä kunnista. Pakolaisten vastaanottamisesta Seinäjoella päättää sosiaali- ja terveyslautakunta. (Seinäjoen kaupungin kotouttamisohjelma

2011, 8.) Suomessa jo oleskeleva pakolainen saa kansainvälisen sopimuksen mukaisesti Suomessa oleskeluluvan myös aviopuolisolleen sekä alaikäisille lapsilleen. Tällä menettelyllä pyritään siihen, että ydinperhe saisi elää ja asua yhdessä. Tätä menettelyä kutsutaan perheenyhdistämishjelmaksi. (Räty 2002, 19 - 20.) Usein maahanmuuttajavanhemmat kertovat pääsyyksi kotimaasta lähdölle sen, että he haluavat tarjota lapsilleen paremmat mahdollisuudet uudessa maassa (Suárez-Orozco & Suárez-Orozco 2002, 22).

Maahanmuuttajataustaista lasta koskevat täysin samat oikeudet ja lait Suomessa kuin ketä tahansa suomalaista lasta. YK:n lapsen oikeuksien sopimus määrittää kaikkien alle 18-vuotiaiden oikeuksia. Sopimuksessa tuodaan esille lapselle kuuluvat ihmisoikeudet. Valtion vastuu on ensisijaisesti toteuttaa oikeudet. (Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? 1.6.2012.)

Sopimusvaltiot kunnioittavat ja takaavat tässä yleissopimuksessa tunnustetut oikeudet kaikille niiden lainkäyttövallan alaisille lapsille ilman minkäänlaista lapsen, hänen vanhempiensa tai muun laillisen huoltajansa rotuun, ihonväriin, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen, etniseen tai sosiaaliseen alkuperään, varallisuuteen, vammaisuuteen, syntyperään tai muuhun seikkaan perustuvaa erottelua. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 5.11.2009.)

Sopimukseen ovat sitoutuneet kaikki muut maat paitsi Etelä-Sudan, Somalia sekä Yhdysvallat. Lapsen oikeuksien sopimus on hyväksytty YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989. Lapsen oikeuksien sopimus on ollut voimassa Suomessa vuodesta 1991 lähtien. (Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? 1.6.2012.)

4.1 Maahanmuuttajataustainen lapsi varhaiskasvatuksessa

Suomessa on tällä hetkellä, vuonna 2012, käynnissä Osallisena Suomessa -kokeilu. Tämän kokeilun puitteissa kunnat voivat kokeilla erilaisia toimenpiteitä varhaiskasvatuksessa, joiden tarkoituksena on edistää maahanmuuttajataustaisten lasten kotoutumista Suomeen. Kotoutumisella tarkoitetaan sitä, että yhteiskunta on vuorovaikutuksessa maahanmuuttajan kanssa ja antaa maahanmuuttajalle

sellaisia tietoja sekä taitoja, joilla hän selviää suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämässä. Myös maahanmuuttajan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämistä tuetaan. Kokeilu on alkanut 1.1.2011 ja se päättyy 31.12.2013. Kokeilun tarkoituksena on lasten osalta parantaa suomen kielen opetusta toisena kielenä ja edistää lapsen oman äidinkielen opetusta. (L 30.12.2010/1386.) Alaikäisille, eli alle 18-vuotiaille lapsille, laaditaan kotouttamissuunnitelma, mikäli lapsen yksilölliset olosuhteet niin vaativat. Mikäli lapsi on tullut Suomeen ilman huoltajaa ja on saanut oleskeluluvan, tehdään kotouttamissuunnitelma aina. Kotouttamissuunnitelmalla tarkoitetaan suunnitelmaa, johon kirjataan henkilölle tarvittavat palvelut ja toimenpiteet, jotta hän voi saada tarvittavan suomen tai ruotsin kielitaidon, sekä muutoinkin oppia suomalaisessa yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja. Kotouttamissuunnitelman tarkoituksena on myös edistää henkilön mahdollisuuksia osallistua tasavertaisena jäsenenä yhteiskunnan asioihin ja toimintaan. Alaikäisen kotouttamissuunnitelma tehdään yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. (L 30.12.2010/1386.)

Monessa kunnassa keskustelua on herättänyt se, pitäisikö maahanmuuttajataustaiset lapset keskittää johonkin yhteen ja samaan päivähoitopaikkaan, vai pitäisikö heitä sijoittaa eri hoitopaikkoihin ympäri kuntaa. Keskittämistä kannattavat ovat perustelleet ajatustaan oman kulttuuriryhmän tuella sekä lasten äidinkielen tukemisen mahdollisuudella ja suomi toisena kielenä opetuksella. Lapsen oman äidinkielen sekä kulttuurin pysymisen ja kehittymisen kannalta olisi hyvä, jos samassa hoitopaikassa olisi monta samaan kieliryhmään kuuluvaa. Yleisimmin kuitenkin maahanmuuttajataustaiset lapset ovat käytännön syistä sijoitettu eri puolille kuntaa. Vanhemmat haluavat useimmiten lapsensa lähimpään hoitopaikkaan ja lisäksi lapsia on useasti alueella yksittäin. Maahanmuuttajataustaisten lasten sijoittamisessa eri puolille kunnan päivähoitoon etuna on nähty myös tehokkaampi suomen kielen sekä kulttuurin oppiminen. Näin maahanmuuttajataustaiset lapset eivät niin helposti eristäydy pelkästään omaksi ryhmäksi. (Räty 2002, 165.)

Koska maahanmuuttajataustaisia lapsia voi tulla päivähoitopaikkoihin ennakoimatta, joutuvat hoitopaikat usein yllättäen ja valmistautumatta kohtaamaan maahanmuuttajataustaisia perheitä. Tärkeää on kohdata maahanmuuttajataustainen perhe ja lapsi avoimin mielin. Maahanmuuttajataustainen lapsi voidaan saada kokemaan

itsensä tervetulleeksi esimerkiksi opettelemalla lapsen äidinkielellä muutama sana. Tällöin maahanmuuttajataustainen lapsi saa mahdollisuuden kokea, että työntekijä arvostaa häntä ja hänen kulttuuriaan. (Räty 2002, 165.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on toimia perhelähtöisesti. Perhelähtöisyys tarkoittaa, että perhettä kuunnellaan ja heidän tarpeensa huomioidaan. Maahanmuuttajavanhemmalle suomalainen varhaiskasvatuksen kasvattaja saattaa olla ainut suomalainen kontakti. Vanhempi saattaa kysyä kasvattajalta apua esimerkiksi toimeentulolomakkeen täyttämiseen. Vanhempaa autetaan ja tuetaan, mutta yleisesti vanhempi tulee ohjata ottamaan yhteyttä viranomaisiin, jotka hoitavat kyseisiä asioita. Kasvattajan on vedettävä raja omaan työhönsä, eikä hän voi auttaa vanhempia kaikessa mahdollisessa. Tärkeää on lisätä myös maahanmuuttajataustaisten vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksessa. Hyvänä esimerkkinä voi olla tulkin tilaaminen vanhempainiltaan. Suomalainen ja maahanmuuttajaperheen kulttuurin mukainen lasten kasvatustapa saattavat erota toisistaan todella paljon tai vastavasti myös hyvin vähän. Perheen kanssa onkin hyvin tärkeää keskustella vanhemmuudesta sekä kasvatuksesta. Keskustelun tulee olla kumpaakin kulttuuria yhtä lailla arvostavaa. Kasvattajien täytyy itse muistaa, sekä muistuttaa vanhemmille, että yhteinen lähtökohta on lapsen etu. (Halme & Vataja 2011, 71 - 73.)

Käytettäessä termejä maahanmuuttaja ja maahanmuuttajataustainen, helposti ajatellaan, että nämä ihmiset ja perheet ovat kaikki jollain tavalla samanlaisia. Tulee kuitenkin muistaa, että jokainen maahanmuuttajataustainen perhe on erilainen ja yksilöllinen. Vaikka perhe tulee tietyistä maista ja kulttuurista, ovat he silti yksilöllisiä ja voivat erota paljon toisesta samasta maasta ja kulttuurista tulevan perheen kanssa. Maahanmuuttajataustaiset perheenjäsenet ja lapset tulisikin nähdä varhaiskasvatuksessa aina yksilöinä. (Alitolppa-Niitamo & Söderling 2005, 9.) Varhaiskasvatuksessa maahanmuuttajataustainen lapsi saa tukea suomen kielen sekä kulttuurin ja asenteiden omaksumiseen. Tästä syystä olisi tärkeää, että lapsi löytäisi varhaiskasvatuksen piiriin, vaikka varsinaista tarvetta hoidolle ei olisi-kaan. Varhaiskasvatus antaa lapselle myös mahdollisuuden harjoitella sosiaalisia vuorovaikutustaitoja ja lapsi pystyy harjoittelemaan erilaisia oppimisaan taitoja muiden lasten kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa kokea kuuluvansa joukkoon ja hänellä on mahdollisuus muodostaa kaverisuhteita muiden lasten kanssa. Täten

varhaiskasvatus ehkäisee omalta osaltaan lasten yksinäisyyttä ja syrjäytymistä. (Hassinen 2005, 144.)

Varhaiskasvatuksessa tulee ottaa huomioon erityisesti maahanmuuttajataustaisen lapsen sekä perheen kohdalla ulkomaalaislaki (L 30.4.2004/301), kotouttamislaki (L 30.12.2010/1386) ja yhdenvertaisuuslaki (L 20.1.2004/21). Yhdenvertaisuuslain (L 20.1.2004/21) mukaan eri viranomaisten tulee edistää yhdenvertaisuutta eikä ketään saa syrjiä hänen kansallisen alkuperänsä, kielensä, uskontonsa tai vakaumuksensa vuoksi.

4.2 Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa

Kulttuurilla tarkoitetaan sellaisia opittuja asioita, joita tietty ihmisryhmä on historiansa aikana oppinut tekemään tietyllä tavalla. Kulttuuriin kuuluu myös se, mitä on oppinut arvostamaan ja mihin uskomaan. Ihminen kasvatetaan heti syntymänsä jälkeen osaksi omaa kulttuuriaan. (Räty 2002, 42.) Yhden maan tapoja tehdä asioita voidaan ihmetellä toisessa maassa. Esimerkiksi suomalaisten tapa laittaa vauva nukkumaan ulos vaunuissa pakkasellakin, on monelle muulle kuin suomalaisille outo ja jopa kauhistuttava asia. Jättää nyt lapsi yksin nukkumaan ulos 10 asteen pakkasella. Yleisten maita koskevien tapojen lisäksi jokaiselle perheelle on muotoutunut omat tavat tehdä asioita ja useimmiten nämä tavat siirtyvät myös seuraavalle sukupolvelle. (Vartia 2009, 97.) Kulttuuriin sisältyy yhtenä oleellisena osa-alueena kieli. Ilman kieltä ei olisi kulttuuria ja ilman kulttuuria ei olisi kieltä. Kaikki kielet, mitä maailmalla puhutaan, ovat sidoksissa kulttuuriin. Esimerkiksi suomen kielessä on sanoja, joita ei joissain kielissä tunneta ollenkaan. Tällainen sana on esimerkiksi lumi sekä muut lumeen viittaavat suomen kielen sanat kuten nuoska. (Pollari & Koppinen 2011, 18.)

Monikulttuurisuus voidaan nähdä tilanteena, jossa läsnä on erilaisia ihmisiä, arvoja ja tapoja. Monikulttuurisuudessa hyväksytään sekä arvostetaan ihmisten erilaisuutta. Sekä yksilöiden että kulttuurien välillä vallitsee tasa-arvo. Monikulttuurisessa yhteiskunnassa pyrkimyksenä on tasa-arvoinen elämä eri kulttuurien edustajien ja eri kulttuurien kesken. Monikulttuurisuus tulisi muistaa myös yhteiskunnan pal-

veluja kehittäessä. Tulisi huomioida, että asiakkaina voi olla henkilöitä, jotka puhuvat äidinkielenään eri kieliä, tunnustavat eri uskontoja ja tavat tehdä asioita voivat olla erilaisia. (Räty 2002, 46 - 48.)

Myös varhaiskasvatuksen maailmassa monikulttuurisuus on alkanut etenkin viime vuosina näkyä. Asiakirjoissa, jotka ohjaavat varhaiskasvatusta, on huomioita ja mainintoja siitä, kuinka maahanmuuttajataustainen lapsi tulisi ottaa huomioon. (Eerola-Pennanen 2011, 233.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2004, 38) sanotaan, että lapsen omaa kulttuuria, elämäntapoja ja historiaa tulee arvostaa ja näihin asioihin varhaiskasvatuksessa tulisi myös perehtyä. Ensiarvoisen tärkeää on yhteistyö lapsen vanhempien kanssa, jotta lapsen oma kulttuuri säilyisi. Kuitenkin niin, että lapsi voisi kasvaa sekä oman kulttuuripiirinsä että Suomen yhteiskunnan jäseneksi. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2004, 38.)

Viime aikoina maahanmuuttajataustaisten osuus varhaiskasvatuksen lapsista on lisääntynyt (Eerola-Pennanen 2011, 233). Äidinkielenään muuta kuin suomea puhuvia lapsia on tullut varhaiskasvatukseen 1990-luvulta lähtien. Siitä lähtien monikulttuurisuutta varhaiskasvatuksessa on pyritty kehittämään. (Hassinen 2005, 143.) Jotta kasvattaja pystyisi työskentelemään laadukkaasti ja kehittämään ammatillisuuttaan varhaiskasvatuksessa, jossa saattaa olla lapsia myös muista kulttuureista suomalaisen kulttuurin lisäksi, täytyy hänen olla valmis pohtimaan omaa suhtautumistaan ja toimintatapojaan maahanmuuttajataustaisten lasten sekä perheiden kanssa. Aluksi kasvattajan toimintaa voi säädellä hyvin merkittävästi hänen oma kulttuurinsa ja hän saattaa puolustaa omaa kulttuuriaan. Muut kulttuurit voidaan kokea uhkana ja omaa arvomaailmaa saatetaan puolustaa vahvasti. Monikulttuurisen ammatillisuuden ja osaamisen kehittyessä kasvattaja pääsee yleensä lopulta tasapainoon oman ja muiden kulttuurien välillä. Hän pystyy toimimaan eri kulttuureista tulevien lasten ja perheiden kanssa sekä soveltamaan erilaisia ajatusmalleja tilanteen vaatimalla tavalla. Jotta monikulttuurinen osaaminen kehittyisi, täytyy kasvattajan työskennellä ympäristössä, jossa on eri kulttuureista tulevia lapsia ja perheitä. Lisäksi hänen on tärkeää seurata ja pohtia omaa kasvuprosessiaan. Monikulttuurisen osaamisen muotoutuminen voi viedä paljon aikaa, koska se rakentuu ajattelun, toiminnan ja onnistumisen kokemusten myötä. (Paavola & Talib 2010, 78 - 80.) Maahanmuuttajataustaisen lapsen monikulttuurista identiteettiä

pyritään vahvistamaan varhaiskasvatuksessa erityisesti suomi toisena kielenä opetuksen kautta (Hakala 2009, 108).

4.3 Suomen kielen merkitys maahanmuuttajataustaiselle lapselle ja suomi toisena kielenä -opetus

Suomalaisessa yhteiskunnassa ja koulussa pärjäämiseen tarvitaan suomen kielen taitoa. Sosiaalisten verkostojen luomisessa suomen kielen osaaminen on erittäin tärkeässä asemassa. Lapsi, joka ei osaa suomen kieltä, tarvitsee tukea, ohjausta ja rohkaisua kielen oppimiseen sekä sen käyttämiseen. Varhaiskasvatukseen osallistuminen tukee maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen oppimista. Varhaiskasvatuksessa oppiminen tapahtuu luonnollisissa arjen tilanteissa muiden lasten sekä kasvattajien kanssa. (Heinämäki 2004, 53 - 54.) Lapsi opettelee suomea toisena kielenään. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsen ympäristössä puhutaan suomea, mutta se ei ole lapsen oma äidinkieli. (Gyekye, Kurki, Lounela, Roms, Sakko & Linna 2005, 9.)

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on toteuttaa suomi toisena kielenä -opetusta, mikäli tilanne niin vaatii. Varhaiskasvatuksessa toteutettava suomi toisena kielenä -opetus edistää huomattavasti maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen taitoa ja antaa siten hyvät valmiudet pärjätä koulussa. Maahanmuuttajataustaisilla lapsilla tulisi olla riittävästi aikaa opetella suomen kieltä, koska se on heille oppimisen kohde sekä oppimisen väline. Arjessa tarvittavan kielen maahanmuuttajataustainen lapsi oppii yleensä aikaisintaan puolen vuoden ja viimeistään kahden vuoden kuluessa. Syvemmän kielitaidon oppimiseen ja omaksumiseen menee useimmiten monta vuotta. (Kivijärvi 2011, 248 - 255.)

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden tehtävänä on tukea lapsen suomen kielen oppimista ja suomalaiseen kulttuuriin tutustumista (Kivijärvi 2011, 247). Varhaiskasvatuksessa kasvattajan tulee olla etenkin alkuvaiheessa maahanmuuttajataustaisen lapsen tukena. Maahanmuuttajataustainen lapsi tarvitsee useimmiten varhaiskasvatuksessa lähelleen aidosti läsnä olevan kasvattajan. Kasvattajalla tulee olla herkkyyttä nähdä lapsen tilanne, jotta hän voi vastata lapsen tarpeisiin ja tunnistaa

tilanteet, joissa suomen kielen oppiminen olisi sopivaa. Varhaiskasvatuksessa lapselle nimetty niin sanottu oma aikuinen, sekä tarvittavan pitkä tutustuminen päivähoitoon, auttavat lasta päivähoiton aloituksessa. Jotta suomen kielen oppimista voitaisiin tukea ja edistää, täytyy lapsen ensin tuntea olonsa turvalliseksi päivähoitossa. (Halme 2011, 87.)

Useimmiten maahanmuuttajataustainen lapsi, jolla ei ole vielä suomen kielen taitoa, kuuntelee ja harjoittelee uutta kieltä mielessään. Hän ei kuitenkaan välttämättä vielä tuota puhetta suomen kielellä. Päivähoitoon tullessa lapsi saattaa puhua aikuisille ja muille lapsille omalla äidinkielellään. Tässä vaiheessa lapsi ei ole vielä täysin ymmärtänyt, että muut eivät puhu samaa kieltä kuin hän. Vähitellen hän ymmärtää, etteivät muut puhu hänen kanssaan samaa kieltä. Ymmärrettyään, että muut eivät puhu päivähoitossa hänen äidinkieltään, lapsi alkaa yleensä pikku hiljaa harjoitella ja käyttää suomen kieltä. Aluksi lapsi voi sekoittaa puheessaan oman äidinkieltensä ja suomen kielen. Lauseissa voi esiintyä sekä suomenkielisiä että lapsen omalla äidinkielellä olevia sanoja. (Halme 2011, 90.) Jotta lapsi oppisi suomen kieltä tarkoituksenmukaisesti varhaiskasvatuksessa, täytyy työntekijöiden kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttönsä. Tärkeää on sanoittaa mahdollisimman paljon kaikkea jokaiseen arkipäivään liittyviä asioita. Työntekijän täytyy ymmärtää arkisten tilanteiden ja sanoittamisen tärkeys lapsen suomen kielen oppimiselle. Sanoittamisella tarkoitetaan sitä, että maahanmuuttajataustaiselle lapselle kerrotaan suomeksi, mikä mikäkin on, esimerkiksi sukka, paita, kirja. Tietoinen suomen kielen arkisten sanojen opettelu on tukena lapsen opettellessa hänelle vierasta kieltä. (Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa 2007, 29.) Varhaiskasvatuksen työntekijöiden lisäksi lapsi oppii kieltä päivähoitossa olevilta muilta lapsilta. Tästä syystä olisi tärkeää, että lapsi saisi muodostettua varhaiskasvatuksessa kaverisuhteita myös suomea puhuvien lasten kanssa. Yhdessä varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja muiden lasten kanssa lapsi opettelee suomea ja oppii myös asioita Suomen kulttuurista. (Vrt. Suárez-Orozco, Suárez-Orozco & Todorova 2008, 3.)

Varhaiskasvatuksessa toteutetun suomi toisena kielenä -opetuksen yleisenä tavoitteena on, että lapsi kehittyisi kokonaisvaltaisesti suomen kielessä. Pyrkimyksenä on, että lapsi tulisi ymmärretyksi erilaisissa vuorovaikutustilanteissa ja saisi

rohkeutta käyttää suomen kieltä kommunikoidessaan. Suomi toisena kielenä -opetuksen tavoitteet on varhaiskasvatuksessa määritelty erikseen neljälle vuodelle. Oletuksena näissä tavoitteissa on, että lapsi aloittaa päivähoiton kolmevuotiaana. Ensimmäisenä vuonna tavoitteena on, että lapsi tutustuu arjen sanastoon ja ymmärtää erilaisia toimintaohjeita (esimerkiksi "Nyt mennään syömään"). Ensimmäisen vuoden aikana lapsen tulisi pystyä puhumaan suomea sen verran, että hän kykenee ilmaisemaan perustarpeitaan. Toisena vuonna tavoitteiden mukaan lapsen suomen kielen sanavarasto laajenee sekä syvenee ja lapsi käyttää aktiivisemmin suomen kieltä. Kolmannen vuoden tavoitteena on, että lapsi käyttää puheessaan kokonaisia lauseita suomen kielellä ja pystyy ymmärtämään satuja, joissa ei ole kuvia. Neljäntenä vuotena, joka usein on myös esikouluvuosi, tavoitteeksi muodostuu asioita, jotka ovat myös esikoulun yleisiä tavoitteita. Neljäntenä vuonna maahanmuuttajataustaisen lapsen tulisi ymmärtää lähes kaikki, mitä hänelle suomeksi puhutaan ja lapsen tulisi oppia ilmaisemaan tunteitaan suomen kielellä. (Sakko 24.2.2012.) Vaikka nämä tavoitteet on suunniteltu niin, että on ajateltu lapsen tulevan varhaiskasvatukseen piiriin kolmevuotiaana, on tärkeää, että tavoitteita tarkastellaan lapsen kielitason mukaan eikä niinkään lapsen iän mukaan (Halme 2011, 94). Suomi toisena kielenä -opetusta tulisi toteuttaa sekä ohjatuissa että arkisissa ja luonnollisissa tilanteissa (Kivijärvi 2011, 247).

Varhaiskasvatuksessa on käytössä paljon erilaisia menetelmiä ja toimintatapoja, jotka soveltuvat myös suomi toisena kielenä -opetukseen. Suomi toisena kielenä -opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erilaisia lauluja, loruja, satuja, kuvakirjoja ja erilaisia pelejä. Opetuksen on hyvä olla toiminnallista ja puhumisen tukena voi käyttää kuvia. Pelkkään kuuloaistiin pohjautuva toiminta voi olla maahanmuuttajataustaiselle lapselle todella raskasta etenkin alkuvaiheessa, kun lapsi osaa suomen kieltä vasta todella vähän tai mahdollisesti ei ollenkaan. Toiminnalliset menetelmät ovat myös siitä syystä hyviä, että ainakaan aluksi niissä ei tarvita välttämättä yhteistä kieltä. Lapsi pääsee toimintaan mukaan vaikka ei osaisikaan vielä suomea ja saa sitä kautta onnistumisen kokemuksia. (Halme 2011, 94 - 95.)

Suomi toisena kielenä -opetuksen ja muutoinkin maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen tukemisen avuksi on kehitelty kunnissa suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmia. Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma antaa yleisesti

tietoa lapsen kielen kehityksestä ja suomi toisena kielenä -opetuksesta. Suunnitelmassa selvitetään, kuinka lapsen suomen kielen oppimista voidaan tukea niin, että hänen olisi mahdollista olla yhdenvertainen ryhmän jäsen muiden kanssa. Lisäksi selvitetään, kuinka ja millaisissa tilanteissa lapsi voisi oppia suomen kieltä, sekä kuinka lapsen kielitasoa voidaan havainnoida ja arvioida. (Gyekye ym. 2005, 1.) Suunnitelman tarkoituksena on siis antaa varhaiskasvatuksen työntekijöille suuntaviivat sille, kuinka maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa olisi mahdollisesti tarkoituksenmukaista työskennellä ja kuinka lasten suomen kieltä sekä sen oppimista voidaan tukea.

4.4 Maahanmuuttajataustaisen lapsen oman äidinkielen merkitys ja sen tukeminen

Jo Suomen perustuslaissa (L 11.6.1999/731) sanotaan, että jokaisella on Suomessa oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin. Sama asia todetaan myös valtioneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista (2002, 17). Jokainen Suomessa asuva henkilö saa siis ylläpitää ja kehittää omaa äidinkieltään (Halme 2011, 86). Lisäksi asetuksessa lasten päivähoidosta sanotaan, että päivähoiton tulee tukea lapsen omaa äidinkieltä ja kulttuuria yhteistyössä kyseiseen kulttuuriin kuuluvien henkilöiden kanssa (A 16.3.1973/239).

Lain määrittämän oikeuden lisäksi on tärkeää, että maahanmuuttajataustaisen lapsen oman äidinkielen osaamista pidetään yllä. Mikäli lapsi lakkaa käyttämästä omaa äidinkieltään, on vaarana, että lapsen oman äidinkielen taito jää puutteelliseksi. Lapsi ei välttämättä osaa omaa äidinkieltään kunnolla, mutta ei myöskään suomea. Tällöin lapsi ei siis hallitse mitään kieltä kunnolla ja hänestä tulee niin sanottu puolikielinen. (Heinämäki 2004, 53.) Tästä syystä lasta tulee rohkaista käyttämään hänen omaa äidinkieltään. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2004, 38) mukaan ensisijaisessa vastuussa lapsen äidinkielen ja kulttuurin ylläpidossa on lapsen perhe. Vanhempien kanssa voidaan sopia, että lapsen vanhemmat käyvät läpi samoja asioita kotona, kuin mitä varhaiskasvatuksessa on käyty, mutta vain heidän omalla äidinkielellään. Äidinkieli on perusta ajattelulle ja tunteille. Äidinkielen kautta vanhemmat ja lapsi pystyvät parempaan vuorovaikutukseen

keskenään. Äidinkieli on osa kulttuuria, ja lapsen omaa äidinkieltä tukemalla säilytetään myös lapsen ja perheen kulttuuria. Äidinkielen avulla lapsi sekä perhe kykenevät olemaan yhteydessä entiseen kotimaahan jääneiden läheisten kanssa. (Halme 2011, 87.)

Varhaiskasvatus voi tukea omalta osaltaan lapsen äidinkielen säilymistä ja kehittymistä, vaikka ensisijainen vastuu onkin lapsen perheellä. Äidinkielen tukemista on jo se, että annetaan lapsen puhua omaa äidinkieltään päivähoitossa. Lisäksi voidaan järjestää erilaisia yhteisiä ohjattuja hetkiä lapsille, jotka puhuvat äidinkielenään samaa kieltä. Koko lapsiryhmän kanssa, jossa on suomalaisia ja maahanmuuttajataustaisia lapsia, voidaan laulaa ja opetella lauluja, jotka ovat maahanmuuttajataustaisen lapsen omalla äidinkielellä laulettuja. Esimerkiksi yhden viikon teemaksi voidaan ryhmässä ottaa jokin tietty maa ja kieli. Hyvä idea on ottaa maahanmuuttajataustaisen lapsen vanhempia, sisaruksia tai mahdollisesti muita sukulaisia vierailulle päivähoitoon. He voivat opettaa lapsille kulttuuriinsa kuuluvia lauluja tai lukea vaikkapa sadun lapsille heidän äidinkielellään ja muutoinkin tutustuttaa lapsia heidän kulttuuriin sekä sen tapoihin. Kun lapsen kulttuuri sekä äidinkieli tuodaan näkyväksi myös varhaiskasvatuksessa, voi lapsi kokea helpommin, että häntä ja hänen kulttuuriaan kunnioitetaan. (Halme 2011, 88.)

Maahanmuuttajataustaisen lapsen äidinkielen säilymistä ja kehittymistä edistää tiivis ja avoin yhteistyö varhaiskasvatuksen ja perheen välillä. Oman äidinkielen säilymisen keinoista keskustellaan ja varhaiskasvatuksesta voidaan antaa neuvoja, kuinka vanhemmat voisivat kotona tukea lapsen äidinkieltä. (Halme 2011, 89.) Oleellista on, että lapsen oma kulttuuri ja kieli säilyisivät ja hän pystyisi viemään omaa kulttuuriaan myös joskus omille lapsilleen. Lapsen omaa äidinkieltä ja kulttuuria tulisi tukea sen mukaisesti, etteivät ne katoa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010, 50.) Valtioneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista (2002, 17) sanotaan, että lapsella on varhaiskasvatuksessa oikeus omaan äidinkieleensä ja varhaiskasvatuksen tulee tukea lapsen äidinkielen oppimista. Siirryttäessä perusopetukseen maahanmuuttajataustaiselle lapselle tulee järjestää lapsen oman äidinkielen opetusta mahdollisuuksien mukaan (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, 36).

4.5 Kaksikielisyys

Kaksikielisydestä voisi ajatella yksinkertaisimmillaan, että henkilöllä on käytössään kaksi eri kieltä. Monikielisyys taas tarkoittaisi kolmea tai useampaa kieltä. Onko henkilö kaksikielinen jos hän osaa toista kieltä sujuvasti, mutta toista ei niin sujuvasti? Onko henkilö kaksikielinen, jos hän käyttää vain harvoin toista kieltä? Vain harvoin kaksi- tai monikieliselä henkilöllä kielet ovat tasapainoisesti käytössä. Yleensä yksi kieli on muita hallitsevampi. (Baker 2011, 3.) Jotta maahanmuuttajataustainen lapsi voisi kommunikoida kunnolla suomalaisten kanssa, tarvitsee hän suomen kielen taitoa oman äidinkieltensä lisäksi (Hassinen 2005, 11). Varhaiskasvatuksessa pyritään yhdessä maahanmuuttajataustaisen lapsen perheen kanssa luomaan lapselle toiminnallinen kaksikielisyys (Kivijärvi 2011, 247). Toiminnallisen kaksikielisyuden edistämiseksi varhaiskasvatuksessa tulisi järjestää suomi toisena kielenä -opetusta ja lapsen suomen kielen oppimista tulisi muutoinkin tukea. (Hakala 2009, 108). Toiminnallisella kaksikielisyydellä tarkoitetaan sitä, että lapsi kykenee puhumaan, ymmärtämään ja ajattelemaan kahdella eri kielellä. Toiminnallisen kaksikielisyuden omaava henkilö pystyy vaihtamaan automaattisesti kieltä toiseen tilanteen mukaan. Kielien osaaminen voi olla kuitenkin vielä eritasoista. (Hassinen 2005, 9.)

Jotta lapsen kaksikielisyys kehittyisi, täytyy lapsen vanhempien, varhaiskasvatuksen työntekijöiden lisäksi, suhtautua myönteisesti kaksikielisyteen. Vanhempien täytyy sitoutua lapsen kaksikielisyuden kehittämiseen ja ymmärtää kaksikielisyuden rikkaus. Lasta tulee kannustaa ja ohjata tilanteisiin, joissa hän joutuu käyttämään suomea sekä omaa äidinkieltään. Lapselle olisi hyvä antaa erilaisia kielellisiä virikkeitä kummallakin kielellä. On kuitenkin muistettava, että lapsen vanhemmat puhuvat lapselle omaa äidinkieltään ja suomea lapsi oppii esimerkiksi varhaiskasvatuksessa. Vanhempien ei ole tarkoituksenmukaista yrittää puhua suomea lapselleen, mikäli perheen äidinkieli on jokin muu. (Pöllänen 2.7.2012.) Tämä siitä syystä, että vanhemmat saavat parhaiten yhteyden lapseensa omalla äidinkiellellään. Mikäli vanhemmat puhuvat ensin lapselleen suomea, on kielen vaihtaminen myöhemmin hankalaa. Yhteys lapseen saattaa pahimmassa tapauksessa katketa kokonaan kieltä vaihdettaessa. (Hassinen 2005, 13.) Äidinkielen kautta

ihminen kykenee parhaiten tuomaan ilmi omia tunteitaan, ajatuksiaan sekä eri käsitteitä ja sen vuoksi on todella tärkeää, että vanhemmat puhuvat omalla äidinkiellään lapsilleen. Lisäksi perheen valtasuhteet voivat vääristyä, mikäli vanhemmilla ja lapsilla ei ole yhteistä kieltä. Äidinkielen hallitseminen on myös perusta toisen kielen oppimiselle. (Kivijärvi 2011, 253.)

Vanhemmat saattavat pelätä erilaisia kielen kehityksen häiriöitä ja puolikielisyttä. Tästä syystä vanhemmat voivat kokea, että on parempi, kun lapsi oppii vain enemmistökielen, eli suomen, ja ehkä joskus myöhemmin toisen kielen. Kuitenkin vanhempien suomen kielen taso harvoin on yhtä hyvä kuin sellaisen, joka on syntymästään saakka puhunut suomea. Kun suomea ei osata hyvin, ei se ole lapselle hyvä kielellinen esikuva. Loppujen lopuksi vanhempien tietoisuus ja sitoutuminen vaikuttaa paljolti siihen, millaiset mahdollisuudet lapsella on kasvaa kaksikieliseksi. (Hassinen 2005, 12 - 13.)

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja vanhempien on ensisijaisen tärkeää sopia ja puhua yhdessä kaksikielisydestä ja siitä, että lapsen kielenkäyttöä pyritään suuntaamaan kaksikielisyteen. (Pöllänen 2.7.2012) Varhaiskasvatuksen työntekijöiden on hyvä keskustella ja sopia lapsen vanhempien kanssa lapsen kielellisistä asioista ennalta sovitussa keskusteluhetkissä. Sovitut asiat tulisi kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan, johon kirjataan muutoinkin yhteistyössä vanhempien kanssa yksilöllisesti lapsen tarpeet ja vanhempien näkemykset. Lapsi voi myös itse osallistua ennalta sovitulla tavalla varhaiskasvatussuunnitelman tekemiseen sekä sen arviointiin. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan säännöllisesti. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2004, 38, 30.)

5 AINEISTON KERUU

Kartoitin haastateltavia tutkimukseeni heti alkuvuodesta 2012. Ensimmäisenä hain Seinäjoen varhaiskasvatuksesta tutkimuslupaa. Tutkimusluvan sain varhaiskasvatusjohtajalta helmikuussa 2012 (liite 1) ja tämän jälkeen suunnittelin heti opinnäytetyön haastatteluja. Koska tein opinnäytetyönäni tuotoksen, tein myös sopimuksen opinnäytetyöstä (liite 2) Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatusjohtajan kanssa. Sopimuksen teko oli sopimus siitä, että tekemäni tuotos tulee Seinäjoen varhaiskasvatuksen käyttöön. Ensimmäiseksi pyysin varhaiskasvatuksen aluejohtajilta vinkkejä siitä, ketä kannattaisi haastatella, eli missä tai kenellä olisi kokemusta maahanmuuttajataustaisista lapsista varhaiskasvatuksessa. Sainkin kiittävästi vastauksia ja pian mahdollisia haastateltavia oli jo yli kymmenen.

Pohdin, kuinka rajaan sen, ketä haastattelen ja ketä en. Tämä oli hieman hankalaa, koska sain paljon hyviä ehdokkaita haastateltavaksi. Opetussuunnitelman onnistumisen kannalta oli kuitenkin tarpeellista, että haastateltavilla olisi mahdollisimman paljon tietoa ja kokemusta maahanmuuttajataustaisista lapsista, koska tarkoituksena oli käyttää haastatteluista saatua aineistoa hyödyksi Seinäjoen varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelman koostamisessa. Tämän lisäksi tarvitsin tietoa erilaisilta varhaiskasvatuksen työntekijöiltä, jotta käsitys ja tieto aiheesta olisivat mahdollisimman monipuolista. Näiden kriteereiden perusteella valitsin haastateltavikseni ammatiltaan yhden erityislastentarhanopettajan, kaksi lastentarhanopettajaa ja yhden lastenhoitajan. Lisäksi haastattelin vielä sosiaalikasvattajaa, joka on käynyt lisäksi esi- ja alkuopetuksen täydennyskoulutuksen ja hän työskenteli tutkimuksen teon aikana päiväkodin opettajan tehtävissä. Haastateltavia oli siis yhteensä viisi. Jokainen haastateltava oli työskennellyt varhaiskasvatuksessa pitkästi yli 10 vuotta. Yksi haastateltava oli ehtinyt työskennellä varhaiskasvatuksessa jo noin 30 vuotta.

Se, millaista ja kuinka paljon kokemusta haastateltavilla oli maahanmuuttajataustaisista lapsista, erosi melko paljonkin haastateltavien kesken. Tähän kysymykseen haastateltavien oli melko hankalakin vastata, koska maahanmuuttajataustaisia lapsia on ollut pätkittäin varhaiskasvatuksessa. Toinen on ollut melkein koko

uransa jollain lailla tekemissä maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa ja osalla kokemus taas on todella hetkittäistä. Muutamalla kokemusta oli suunnilleen 4-5 vuotta ja kahdella haastateltavalla kokemusta on jollain tasolla ollut jo noin 20 vuoden ajalta. Kaikki haastateltavat olivat kuitenkin jo pidemmän uran tehneitä varhaiskasvatuksen ammattilaisia ja jokaisella oli maahanmuuttajataustaisista lapsista kokemusta enemmän kuin pari vuotta.

Haastateltavat ovat työskennelleet eri maista tulevien ja eri äidinkielisten lasten kanssa. Perheet ja lapset ovat tulleet Suomeen eri puolilta maapalloa, niin Pohjoismaista kuin kaukaisimmasta Afrikan maastakin. Osa lapsista on ollut pakolaisia, mutta kokemuksia löytyi myös muista maahanmuuttajista sekä adoptoiduista lapsista. Kokemusta löytyi myös hyvin eri-ikäisistä maahanmuuttajataustaisista lapsista, jotka ovat olleet varhaiskasvatuksessa. Pääosin lapset ovat olleet kuitenkin yli yksivuotiaita tullessaan varhaiskasvatukseen. Yksi haastateltavista kertoi, että kokemusta löytyy myös alle yksivuotiaista maahanmuuttajataustaisista lapsista. Kaikilta haastateltavilta löytyi kokemusta työskentelystä esikouluikäisiin maahanmuuttajataustaisiin lapsiin saakka.

Olin todella positiivisesti yllättynyt, että sain koottua haastateltavat niin nopeasti ja pääsin pian toteuttamaan haastatteluja. Tein tietoisesti valinnan siinä, että ryhdyin viemään vauhdilla eteenpäin haastatteluiden toteutusta, koska tiesin, etten voi aloittaa opetussuunnitelman tekoa ennen kuin olen saanut haastattelut tehtyä. Tämä sen vuoksi, että haastatteluista sekä muiden kuntien suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmista saisin lähtökohdat Seinäjoen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelman tekemiselle. Lisäksi opinnäytetyön teoriaosuuden muodostumiselle oli suuri merkitys sillä, mitä asioita aion laittaa opetussuunnitelmaan. Onhan tärkeää, että opinnäytetyön teoriaosuudessa avataan sellaisia käsitteitä ja aiheita, joita myös opetussuunnitelmassa käsitellään.

Yksilöhaastattelut ovat yleisimpiä haastattelun toteutusmuotoja. Muita ovat parihaastattelu ja ryhmähaastattelu. Tutkijan täytyy itse miettiä, mikä näistä haastatteluiden muodoista on omalle tutkimukselle paras, eli mikä antaa parhaimman mahdollisen tuloksen. Tutkimuksen aihe ja haastateltavat vaikuttavat oleellisesti siihen, kuinka haastattelut on hyvä toteuttaa. (Hirsjärvi ym. 2009, 210.) Toteutin haastat-

telut pääosin yksilöhaastatteluna. Yksilöhaastatteluissa haastatellaan yhtä ihmistä kerrallaan ja kerätään tämän yhden ihmisen ajatuksia tutkimuksen aiheesta (Hirsjärvi & Hurme 2000, 61). Yksilöhaastattelu oli tilanteeseen ja aiheeseen paras vaihtoehto, koska Seinäjoen varhaiskasvatuksessa läheskään kaikilla ei ole kokemusta maahanmuuttajataustaisista lapsista. Yksilöhaastattelussa lapsiryhmästä ei tarvinnut irrottautua kerrallaan kuin yksi työntekijä, ja täten erityisjärjestelyitä ei tarvinnut lapsiryhmissä tehdä. Yhdessä haastattelussa oli samaan aikaan haastateltavana kaksi työntekijää, koska he olivat työskennelleen samojen maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa. Toinen oli erityisesti ollut tekemisissä näiden maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa, kun lapset olivat tulleet varhaiskasvatuksen piiriin ja toinen taas myöhemmässä vaiheessa. Hirsjärven ym. (2009, 210) mukaan haastattelua, jossa on kerralla kaksi ihmistä, kutsutaan parihaastatteluksi. Parihaastattelu on yksi ryhmähaastattelun alamuoto ja sen vuoksi sitä koskevat lähes samat ohjeet kuin ryhmähaastatteluakin (Hirsjärvi ym. 2009, 210).

Haastattelutyypinä käytin teemahaastattelua, johon olin kirjannut myös tarkentavia ja keskustelua eteenpäin vieviä kysymyksiä (liite 3). Teemahaastattelu mahdollistaa vuorovaikutuksellisen haastattelutilanteen ja antaa samalla mahdollisuuden haastateltavan äänen monipuoliseen kuulemiseen (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48). Teemahaastattelussa käydään läpi etukäteen määrättyjä aihepiirejä, eli teema-alueita. Haastattelijan tehtävänä on varmistaa haastattelutilanteessa, että kaikki ennalta päätetyt teema-alueet tulee käytyä läpi. (Eskola & Vastamäki 2001, 26 - 27.) Teemojen järjestys saattaa haastatteluissa vaihdella. Myös kysymysten muotoilu saattaa vaihdella. (Tiittula & Ruusuvuori 2005, 11.) Teemahaastattelussa tärkeintä on tarkkojen kysymysten sijaan se, että haastattelu etenee tiettyjen valmiiksi mietittyjen teemojen mukaisesti. Teemahaastattelussa merkitykset asioille muodostuvat keskustelun kautta. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Tästä syystä teemahaastattelu oli paras vaihtoehto haastatteluihini. Oli tärkeää, että haastateltavat pystyivät vastaamaan avoimesti teemoihin liittyviin asioihin ilman, että heidän tarvitsi miettiä, liittyikö tämä asia johonkin tiettyyn tarkempaan kysymykseen. Teemahaastattelun kautta vastuksista tuli pidempiä, kun haastateltavat saivat kertoa vapaasti kaiken, mitä heille teemasta tuli mieleen. Teemahaastattelu mahdollisti riittävän aineiston saamisen, vaikka haastateltavia oli melko vähän, vain viisi.

Haastatteluiden teemoja olivat taustatiedot, kokemukset maahanmuuttajataustaisista lapsista, lapsen suomen kielen oppiminen varhaiskasvatuksessa sekä suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma Seinäjoen varhaiskasvatuksessa. Viimeisessä teemassa otin puheeksi myös lapsen henkilökohtaisen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelman, koska oli mahdollista, että tekisin myös sitä varten lomakkeen. Seinäjoen varhaiskasvatuksessa kuitenkin päätettiin lopulta, että he tekevät lomakkeen omissa työryhmissä ja tämän vuoksi en myöskään esittele tuloksia tähän aiheeseen liittyen. Viimeistä teemaa varten minulla oli myös mukana muiden kuntien varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmien sisällysluetteloita yhteensä viidestä eri kunnasta. Näistä sisällysluetteloista haastateltavat pystyivät katsomaan ja vertailemaan, mitä olisi mahdollisesti hyvä olla myös Seinäjoen varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmassa.

Teemahaastattelussa voidaan kysyä teemojen lisäksi tarkentavia kysymyksiä. Tutkija itse päättää teemahaastattelun ollessa kyseessä, kysyykö hän kaikilta haastateltavilta samat kysymykset ja samassa järjestyksessä. Teemahaastattelu voi olla siis lähes täysin avoin haastattelu tai tietyssä järjestyksessä etenevä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Kysymysten avulla päästiin mukavasti eteenpäin keskustelussa ja tuli käytyä läpi kaikki oleelliset asiat. Kuitenkin esitin vielä tarkentavia kysymyksiä keskustelutilanteessa. Ensimmäisen haastattelun jälkeen muokasin hieman haastattelun kysymyksiä, kun huomasin, että muutama hyödyllinen ja oleellinen kysymys puuttui. Tällainen kysymys oli esimerkiksi se, kuinka toimitaan silloin, kun lapsi tulee varhaiskasvatukseen, sekä mitä eri työkaluja on käytetty lapsen kielitason kartoittamisessa. Kuitenkin nämä asiat tulivat esille ensimmäisessäkin haastattelussa, vaikka kysymyksiä ei ollut vielä kirjattu haastattelukysymyksiin. Haastattelukysymykset lähetin noin viikkoa ennen haastattelua haastateltaville, jotta he pystyivät etukäteen tutustumaan teema-alueisiin ja kysymyksiin. Tein kaikki neljä haastattelua maaliskuussa 2012.

Kun olin saanut kaikki haastattelut pidettyä, litteroin ensimmäisenä jokaisen haastattelun. Litteroinnilla tarkoitetaan Ruusuvooren (2010, 424) mukaan aineiston muuttamista puheesta tai mahdollisesti joissakin tilanteissa kuvasta tekstiksi. Litteroinnin avulla kerättyä aineistoa on helpompi hallita. Aineistoon tutustutaan litteroimalla ääninauhoituksena oleva aineisto. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen

2010, 13 - 14.) Aineiston tallentamiseen käytin haastatteluissa ääninauhoitusta. Jokaisesta haastattelusta tein oman tekstitiedoston. Litteroitua aineistoa tuli yhteensä 54 sivua ja jokainen haastattelu kesti 45-90 minuuttia.

6 AINEISTON ANALYSOINTI JA TUTKIMUKSEN EETTISYYS

Tässä luvussa käyn läpi tutkimusaineistoni analysointia. Analyysimenetelmänäni on sisällönanalyysi. Analysoinnin läpikäynnin jälkeen kerron tutkimukseni eettisyydestä. Eettisyyteen liittyvät erilaiset valintani, joita opinnäytetyön prosessin aikana olen tehnyt, sekä eettinen sitoutuneisuuteni, josta myös kerron.

6.1 Aineiston analysointi

Aineiston analyysimenetelmäksi valitsin sisällönanalyysin. Sisällönanalyysissä tarkastellaan aineistosta löytyviä merkityksiä ja sen vuoksi se oli hyvä analyysitapa aineistoni analysointiin. Sisällönanalyysin tarkoituksena on saada kuvaus tutkittavasta ilmiöstä tiivistetyssä muodossa. Sisällönanalyysissä tiivistetään saatu aineisto ja siitä karsitaan kaikki sellainen pois, joka on epäoleellista tutkimuksen kannalta. Tiivistetystä aineistosta etsitään samanlaisuuksia ja erilaisuuksia ja aineisto luokitellaan uudelleen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 103 - 104, 109.) Tässä tutkimuksen analysoinnissa käytän aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineiston sisältöön perehdytään, jonka jälkeen aineistoa lähdeetään pelkistämään. Tämän jälkeen tiivistetty sekä pelkistetty aineisto ryhmitellään ja järjestetään uudelleen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108 - 109.)

Litteroinnin jälkeen lähdin huolellisesti ja tarkasti käymään läpi saamaani aineistoa. Keräsin vielä omat tekstitiedostot haastatteluteemojen mukaisesti. Haastatteluteemoja olivat taustatiedot, kokemukset maahanmuuttajataustaisista lapsista, lapsen suomen kielen oppiminen varhaiskasvatuksessa ja suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma Seinäjoen varhaiskasvatuksessa. Näin oli helpompi tarkastella tiettyyn teemaan saatuja vastauksia. Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 135) mukaan teemahaastatteluiden kautta kerättyä aineistoa kertyy usein melko paljon. Kaikkea kerättyä aineistoa ei kuitenkaan tarvitse hyödyntää ja useimmiten se ei ole edes mahdollista (Hirsjärvi & Hurme 2000, 135). Poimin teemoista erikseen tutkimuskysymykseni sekä muutoinkin tutkimukseni kannalta oleelliset asiat. Oleellisia asioita olivat erityisesti toiveet siitä, mitä Seinäjoen varhaiskasvatuksen suomi toisena

kielenä -opetussuunnitelmassa voisi olla. Nämä asiat oli tärkeää erotella muusta tekstistä, jotta sain selkeän kuvan siitä, mitä oli toivottu ja mitkä keinot oli koettu hyväksi maahanmuuttajataustaisten perheiden ja lasten kanssa toimiessa. Haastatteluita tehdessä pelkäsin, että haastattelut painottuvat liikaa kaikkeen muuhun, kuin siihen mihin hain vastausta. Kuitenkin huomasin, että eniten ja kattavimmin olin saanut tietoa nimenomaan niistä teemoista, jotka olivat tutkimuskysymyksiä ajatellen tärkeimpiä. Nämä kaksi teemaa olivat lapsen suomen kielen oppiminen varhaiskasvatuksessa ja suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma Seinäjoen varhaiskasvatuksessa. Kaksi muuta teemaa, taustatiedot ja kokemukset maahanmuuttajataustaisista lapsista varhaiskasvatuksessa, virittivät mukavasti sekä minut haastattelijana että haastateltavat mukaan käsiteltävään aiheeseen.

Sisällönanalyysiin oleellisesti kuuluvien ryhmittelyn ja uudelleen järjestelyn jälkeen luin vielä tarkkaan jokaisen teemaan liittyvät vastaukset ja peilasin niitä tutkimuskysymyksiini (Elo & Kyngäs 2008, 107). Haastatteluista saadun aineiston uudelleen ryhmittelyssä ja järjestelyssä tärkeintä on, että aineisto vastaa tutkimuskysymyksiin (Hirsjärvi & Hurme 2000, 148). Vertailin vastauksia ja etsin niistä samantaisuuksia ja erilaisuuksia muistaen tutkimuskysymykseni. Pidin mielessä myös sen, että aineiston tarkoitus on antaa työkaluja suomi toisena kielenä -opetussuunnitelman rakentamiseen. Näin sain oleellisimmat ja raportoitavat tulokset aineistosta. Teemat lapsen suomen kielen oppiminen varhaiskasvatuksessa ja suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma Seinäjoen varhaiskasvatuksessa toivat oleellisimmat vastaukset tutkimuskysymyksiini, ja sen vuoksi esittelen tutkimustulokset myös näiden teemojen kautta. Suomen kielen oppiminen varhaiskasvatuksessa -teeman alla olen jakanut vastaukset vielä neljään eri alateemaan, jotta tutkimustulosten raportointi olisi selkeämpää ja helppolukuisempaa. Nämä neljä alateemaa ovat suomen kielen oppimisen tukeminen varhaiskasvatuksessa ja lapsen oman äidinkielen tukeminen, menetelmiä suomen kielen tukemiseen varhaiskasvatuksessa, menetelmiä ja testejä maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen kielitason kartoitukseen sekä viimeisenä haasteet ja onnistumiset, joita haastateltavat ovat kokeneet maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kieleen ja sen oppimiseen liittyen. Nämä alateemat ovat sellaisia, jotka olivat myös haastatteluissa haastattelua eteenpäin vieviä kysymyksiä.

6.2 Tutkimuksen eettisyys

Tutkimusprosessin aikana tutkija kohtaa useita eettisiä kysymyksiä. Ensimmäinen eettinen valinta on jo tutkimusaiheen valitseminen. Tutkimuksessa tulee aina muistaa ihmisarvon kunnioittaminen. Ihmisen täytyy itse saada päättää, haluaako hän osallistua tutkimukseen vai ei. (Hirsjärvi ym. 2009, 23 - 25.) Tuomen ja Sarajärven (2009, 125) mukaan tutkijan eettiset valinnat ja ajatukset vaikuttavat siihen, millaisia ratkaisuja tutkija tekee tutkimustyönsä aikana. Tutkimuksen eettisyys ja eettiset valinnat vaikuttavat myös siihen, kuinka luotettavana tutkimusta voidaan pitää. Hyvän tutkimuksen peruslähtökohta on eettinen sitoutuneisuus koko prosessin ajaksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127.) Eettinen sitoutuneisuus näkyy tässä työssä siinä, että olen ollut huolellinen, ettei haastateltavia tai haastatteluissa esimerkkien kautta tulleita maahanmuuttajataustaisia lapsia tai perheitä voida tunnistaa. Kerroin jo haastatteluissa, että keräämäni aineiston tulee näkemään kokonaisuudessaan vain minä ja että nauhoitetut haastattelut hävitän opinnäytetyön valmistuttua. Litterointeihinkaan en kirjoittanut mihinkään kohtaan ylös mikä haastateltavan nimi oli, tai missä olen häntä haastatellut. Pidin siis erittäin tarkasti huolta siitä, etteivät haastateltavien nimet tule esille missään vaiheessa, eikä heitä voida muutoinkaan tunnistaa. Tärkeää oli, että haastateltavat luottivat siihen, ettei heitä voida tunnistaa ja että käsittelen saamaani aineistoa huolella. Lisäksi eettisestä sitoutuneisuudesta kertoo se, etten vääristele haastateltavien sanomia asioita, vaan tuon ne esille niin kuin haastateltavat ovat ne kertoneet.

Tutkimuksen tarkoituksena oli löytää aineksia Seinäjoen omaan suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmaan. Opetussuunnitelma tulee koko Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen sekä esiopetuksen käyttöön. Tämän vuoksi pohdinkin pitkään, ketä haastattelen ja miksi. Päätin ottaa haastatteluuni mukaan sellaisia toimijoita Seinäjoen varhaiskasvatuksesta, jotka ovat olleet jo hyvän aikaa töissä varhaiskasvatuksessa ja joilla varmasti on kokemusta maahanmuuttajataustaisista lapsista sekä perheistä. Tärkein kriteeri haastateltavia valitessa oli siis se, että maahanmuuttajataustaisista lapsista ja perheistä oli jo jonkin verran kokemusta, enemmän kuin viikko tai kuukausi. Ainakin yhden erityisopettajan haastatteleminen oli tärkeää, koska he ovat paljon tekemisissä eri maahanmuuttajataustaisten

lasten sekä perheiden kanssa, ja heiltä löytyy paljon välineitä maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa toimimiseen sekä heidän suomen kielensä edistämiseen.

Tutkimuksen tarkoituksena ei ole yleistää, että kaikki Seinäjoen varhaiskasvatuksessa toimivat olisivat samaa mieltä haastatteluissa läpi käytyistä asioista ja saadut vastaukset olisivat ainoita oikeita. Seinäjoen varhaiskasvatuksessa työskentelee paljon henkilöitä, joilla on jonkinlaista kokemusta maahanmuuttajataustaisista lapsista ja perheistä. Tarkoituksena haastatteluissa olikin antaa minulle, suomi toisena kielenä -opetussuunnitelman tekijänä, ajatuksia, ideoita, vinkkejä sekä ehdotuksia siihen, mitä Seinäjoen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmassa olisi hyvä olla. Lisäksi tarkoituksena oli löytää hyviä käytäntöjä ja menetelmiä, kun maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kieltä tuetaan varhaiskasvatuksessa.

7 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Sain haastateltavien pienestä määrästä huolimatta paljon hyödyllistä tietoa suomi toisena kielenä -opetussuunnitelman teon tueksi. Sain vastauksen kumpaankin tutkimuskysymykseeni, jotka olivat millaiset käytännöt on koettu hyväksi lasten suomen kielen taitojen kehittämisessä varhaiskasvatuksessa ja millainen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma voisi toimia Seinäjoen varhaiskasvatuksessa. Pyrin tässä tutkimustulosten esittelyssä tuomaan esille työn ja opetussuunnitelman kannalta oleellisia asioita.

Haastateltavat käyttivät paljon mielenkiintoisia käytännön esimerkkejä vastauksissaan. Näitä käytännön esimerkkejä en voi kuitenkaan juuri tuoda suorina lainauksina esille, koska haastateltavia oli vähän ja heidät saattaisi tunnistaa esimerkeistä. Suorissa lainauksissa vaarana voi olla lisäksi se, että maahanmuuttajataustaiset lapset ja perheet voitaisiin mahdollisesti tunnistaa tekstistä. Tämä erityisesti siitä syystä, että Seinäjoella on kuitenkin ollut vielä suhteellisen vähän maahanmuuttajataustaisia lapsia varhaiskasvatuksen piirissä. Yleisistä, ja ei niin henkilökohtaisista asioista, pyrin tuomaan esille myös suoria lainauksia, jotka antaisivat mahdollisimman hyvän kuvan siitä, mitä haastateltavat ovat vastanneet. Joissakin suorissa lainauksissa olen ottanut välistä pois sellaisia sanoja, joista haastateltava voisi olla tunnistettavissa. Haastateltavat olen merkinnyt suorien lainauksien yhteyteen koodilla H1-H5 sen mukaan, minkä haastattelun aineistosta lainaus on otettu. H1 tarkoittaa ensimmäistä haastattelua, H2 toista ja niin edelleen. Haastattelut olen numeroinut sen mukaan, missä järjestyksessä haastattelut on toteutettu.

7.1 Lapsen suomen kielen oppiminen varhaiskasvatuksessa

Tässä luvussa esittelen saamiani tuloksia liittyen maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen oppimiseen varhaiskasvatuksessa ja vastaan tutkimuskysymykseeni: Millaiset käytännöt on koettu hyväksi lasten suomen kielen taitojen kehittämisessä varhaiskasvatuksessa? Tuloksien selkiyttämiseksi olen jakanut tulokset neljään eri alateemaan. Nämä alateemat ovat suomen kielen oppimisen tuke-

minen varhaiskasvatuksessa ja lapsen oman äidinkielen tukeminen, menetelmiä suomen kielen tukemiseen varhaiskasvatuksessa, menetelmiä ja testejä maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen kielitason kartoitukseen. Viimeisenä käyn läpi haasteita ja onnistumisia, joita haastateltavat ovat kokeneet maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kieleen ja sen oppimiseen liittyen.

7.1.1 Suomen kielen oppimisen tukeminen varhaiskasvatuksessa ja lapsen oman äidinkielen tukeminen

Jokainen haastateltava kertoi, että varhaiskasvatukseen tulleilla lapsilla/perheillä ei ole ollut käytännössä juuri minkäänlaista taitoa suomen kielessä. Kahdella haastateltavalla oli kokemusta myös sellaisista maahanmuuttajataustaisista lapsista sekä perheistä, jotka ovat osanneet jo melko hyvin suomea tullessaan varhaiskasvatukseen piiriin. Erityisesti lapset, joiden toinen vanhemmista on suomalainen, ovat osanneet suomen kieltä jo valmiiksi melko hyvin. Lapsen suomen kielen oppiminen tulisi kuitenkin heti ottaa huomioon toiminnassa.

Lapsen suomen kielen oppimisen tukemisessa esille tuli jokaisella haastateltavalla hyvin samanlaisia asioita. Haastateltavat toivat esille kuvat erittäin tärkeänä apuvälineenä. Esimerkiksi päiväjärjestys on hyvä olla kuvina lapsen nähtävillä tai ruokapöydässä voi olla kuvina näytettynä mitä tänään syödään. Lapsen kanssa hyödyksi voidaan käyttää myös erilaisia pelejä. Ensin aloitetaan helposta ja yksinkertaisesta pelistä, esimerkiksi lotto-pelistä ja lapsen taitojen mukaan edetään vaikeampiin peleihin. Hyödyksi voi käyttää myös erilaisia tietokoneella pelattavia pelejä, jotka on tarkoitettu lapsille ja joissa on paljon toistoa, sekä yksinkertaiset säännöt. Haastateltavat mainitsivat oleellisena asiana maahanmuuttajataustaisilla lapsilla myös mallista oppimisen. Tärkeää on, että lapsi huomioidaan aidosti kaikissa arkisissakin tilanteissa. Pienryhmissä toimimisen tärkeyttä korostettiin ja haastateltavista yksi mainitsi, että on hyvä ajatella maahanmuuttajataustainen lapsi suomalaiseksi lapseksi, joka opettelee puhumaan. Tärkeänä asiana maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen tukemisessa nähtiin kaiken tekemisen sanoittaminen ja hyödylliseksi asiaksi kerrottiin myös se, että työntekijä tietää edes jotain perussanoja tai lyhyitä lauseita lapsen omalla äidinkielellä.

...että on ne kuvat, kuvapäiväjärjestykset ja sitte vanhemmilta kysytty tämmösiä avainsanoja omalla äidinkielellä. Esimerkiksi, leikitään tai ulos tai nyt mennään päivälevolle, syödään, vessaan, mennään kotiin. Niin ne on niin ku äidinkielellä, että on niin ku se kuvatuki ja siihen tulee se suomen kielen sanalla sanottuna ja sitte sanotaan vielä lapsen äidinkielellä mitä tapahtuu. (H1)

Jokaisen haastateltavan mielestä vastuu suomen kielen oppimisen tukemisessa varhaiskasvatuksessa on kaikilla työntekijöillä. Lisäksi oltiin sitä mieltä, että päävastuu ryhmässä on ryhmän päiväkodin opettajalla. Myös päiväkodin johtaja mainittiin. Johtaja valvoo, että toiminta toteutuu ja maahanmuuttajataustaiset lapset otetaan huomioon. Kaikki kuitenkin korostivat sitä, että jokaisen työntekijän täytyy ottaa vastuuta, kun ryhdytään tukemaan maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen oppimista.

No kyllä mä nyt nään, että kenen vastuu se nyt on, niin kyllä se on jokaisen vastuu. Että ei me voida niin ku ohittaa, että jos lapsi esimerkiksi kysyy että mikä tämä on, niin totta kai me vastataan että tää on pajunkissa. Että tota, ettei voi niin ku että en mä nyt oo sun ryhmässä, en mä sano. (H2)

Jokainen haastateltava kertoi, että päävastuu lapsen oman äidinkielen säilymisestä ja oppimisesta on kotona vanhemmilla.

Vanhemmat. Mun mielestä se on se vanhemmat. (H3)

Kyllä mun mielestä toi vanhempien osuus nii on siinä oman äidinkielen tukemisessa. (H5)

Haastateltavat korostivat sitä, että vanhempia ja perhettä yleensäkin kannustetaan puhumaan kotona omaa äidinkieltä. Yksi haastateltavista kertoi, että he ovat antaneet päiväkodissa lasten puhua keskenään omaa äidinkieltään, mikäli samaa kieltä puhuvia lapsia on ollut useampi.

..että vanhemmat ymmärtäis että on tosi tärkeä sitte sen suomen kielen kehittymisen takia se, että lapsi oppis kuitenkin sen niitten kotona käytettävän äidinkielen niin ku mahdollisimman hyvin. Että sitte se olis niin ku pohja sille toisen kielen oppimiselle. (H4)

Yksi haastateltavista haluaisi, että lapsen kotikulttuuria ja -kieltä tuotaisiin enemmän esille myös lapsen ollessa varhaiskasvatuksessa. Esimerkkinä hän kertoi, että päivähoitoon voisi tuoda esineitä ja musiikkia lapsen kotikulttuurista ja mahdollisesti voitaisiin vaikka tehdä siihen kulttuuriin kuuluvaa ruokaa.

7.1.2 Menetelmiä suomen kielen tukemiseen varhaiskasvatuksessa

Erillisistä menetelmistä (menetelmistä tarkemmin liitteessä 4) maahanmuuttajataustaisen lapsen kanssa toimiessa ja hänen suomen kielen tukemisessa esille tuli kielikerhot, joita on toteutettu erilaisin sisällöin. Yleisimmin tällaisista kielikerhojen sisällöstä esille tuli Kili-materiaali, eli kieli- ja liikunta -kerhon materiaali. Kilissä yhdistyy sekä motoristen että kielellisten taitojen opettelu (ks. liite 4). Myös Aamu-sarjan materiaalista puhuttiin haastatteluissa. Aamu-sarja on kehitelty erityisesti maahanmuuttajataustaisille henkilöille ja siihen kuuluu eritasoisia suomen kieltä harjoittavia kirjoja sekä kaksi laulu-CD:tä ja CD, jossa on harjoituksia ja kertaustehtäviä tietokoneella tehtäväksi (ks. liite 4). Lisäksi mainittiin Mikä mikä maa -salkut, joita on seitsemällä eri kielellä. Salkuissa on lauluja, loruja, tarinoita sekä kasetti, josta voi kuunnella musiikkia sekä lauluja. Salkusta löytyy myös sen kielen aakkoset (ks. liite 4). Yhdellä haastateltavalla tuli mieleen Kuttu - kuvin tuettu leikki, jota voi käyttää hyödyksi kielikerhossa. Kutussa harjoitetaan lasta vuorovaikutteiseen leikkiin kuvia hyödyntämällä (ks. liite 4).

Esille tuotiin myös musiikki kielen oppimisen välineenä. Esimerkiksi laulujen opetteluun tukena voidaan käyttää kuvia. Varhaiskasvatuksen käytössä on niin sanottu Laululaukku (ks. liite 4). Laukussa on eri lastenlauluja sekä kuvat lauluja varten. Kuvien kautta lapsen on helpompi ymmärtää mistä laulussa on kyse ja se helpottaa lapsen suomen kielen oppimista ja tukemista. Yksi haastateltava kertoi niin sanotusta mamu-kansiosta, joka löytyy jokaisen Seinäjoen varhaiskasvatuksessa työskentelevän työkoneelta tietyltä asemalta. Mamu-kansion ovat tehneet Seinäjoen varhaiskasvatuksen kiertävät erityislastentarhanopettajat. Tähän mamukansioon on koottu paljon hyviä ohjeita ja ideoita maahanmuuttajataustaista lasta sekä perhettä ajatellen. Jyväskylän suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmasta kerrottiin myös. Jyväskylän suunnitelmaa on jonkin verran käytetty hyödyksi myös

Seinäjoen varhaiskasvatuksessa. Leikkiterapiaryhmä mainittiin myös maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa toimimisen tukena. Leikkiterapiaryhmässä ei niinkään tarvita kieltä, mutta lapsi saa siinä liittyä osaksi ryhmää (ks. liite 4).

7.1.3 Menetelmiä ja testejä maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen kielitason kartoitukseen

Kielitason kartoituksessa käytettävissä menetelmissä ja testeissä (menetelmistä ja testeistä tarkemmin liitteessä 4) tuli myös paljon yhteneväisiä vastauksia haastateltavien kesken. Yleisimmin käytetty kielitason kartoitukseen tarkoitettu testi maahanmuuttajataustaisilla lapsilla on haastatteluiden mukaan Kettu-testi. Kettu-testi on tarkoitettu yleisesti 3-vuotiaiden lasten kielen ja puheen kehityksen arviointiin. Sitä käytetään paljon myös maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen tason arvioimiseen (ks. liite 4). Toisena maahanmuuttajataustaisilla lapsilla kielitason kartoituksessa käytettynä testinä esille tuotiin Lumiukko-testi. Kaksi haastateltavaa kyseenalaisti kuitenkin hieman testiä maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa käytettäessä. Tämä siitä syystä, että testissä puhutaan lumesta ja saunasta, jotka ovat usein maahanmuuttajataustaisille vieraita asioita. Lumiukko-testi on tarkoitettu erityisesti 5-vuotiaiden lasten suomen kielen tason kartoitukseen (ks. liite 4).

Kontrolloitu piirrostarckailu, eli KPT, on myös menetelmä, jonka kautta on havainnoitu ja arvioitu maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen tasoa. KPT tehdään yleisesti kaikille esikoululaisille. Testissä päiväkodin opettaja antaa lapsille ohjeita, jonka mukaan lapsen täytyy piirtää paperille (ks. liite 4). KPT:stä mainittiin erityisesti mukailtu KPT, jossa käsitteet ja ohjeet on mainittu yksinkertaisemmin kuin normaalissa KPT:ssä. Yleisemmin siis maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa käytetään mukailtua KPT:tä. Yksi haastateltavista kertoi myös Hämeenlinnassa sijaitsevan Katuman päiväkodin havainnointilomakkeesta, jota on myös käytetty jonkin verran maahanmuuttajataustaisten lasten kielitason kartoituksen tukena Seinäjoen varhaiskasvatuksessa. Katuman päiväkodin havainnointilomakkeessa on kolme eri kategoriaa, joita havainnoimalla arvioidaan lapsen kielellistä kehitystä (ks. liite 4). Esille nousi lisäksi Lauran päivä -testi, joka on hyvin laaja testi ja

ei niin yleisesti käytössä ollut Seinäjoen varhaiskasvatuksessa. Lauran päivä-testiä käytetään esikouluikäisillä suomea toisena kielenä puhuvilla lapsilla. Testiin kuuluu kirja, jossa kerrotaan Lauran tavanomaisesta päivästä kuvien kautta (ks. liite 4). Helputukseksi koettiin se, että aina voi kysyä ja saada apua kiertäviltä erityislastentarhanopettajilta. Myös kiertävä erityislastentarhanopettaja tekee usein lasten kanssa eri kielitason kartoitustestejä lapsiryhmän kasvattajien lisäksi.

7.1.4 Haasteet ja onnistumiset

Haasteitakin maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen oppimisessa ja tukemisessa löytyi. Haasteeksi maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen oppimisessa yksi haastateltavista mainitsi erityisesti aikuisten tekemän työn näiden lasten kanssa.

Et meillä on varmaan vielä haaste täällä oppia jotenki se että siinä täytyy aikuisen tehdä työtä. Kyllä lapsi oppii ympäristöstä kieltä kokoajan, mut et se tulis niin ku semmoseks, et se tavallaan niin ku hallitsee niitä käsitteitä oikeesti niin se tarvitsee sitä aikuisen tukea. Että on niin ku systemaattinen se miten opetetaan sitä suomen kieltä toisena kielenä, mutta myös se että havainnoidaan ja esimerkiksi se, että käytetään sitä Kettu-testiä puolen vuoden päästä. (H1)

Haasteita maahanmuuttajataustaisten perheiden sekä lasten kanssa työskenteleyn ovat tuoneet myös erilaiset kulttuurierot ja molemminpuolinen ymmärrys, kun yhteistä kieltä ei ole. Pantomiiimia on jouduttu käyttämään paljon, kun on yritetty selittää jotain asiaa, ja siltikään ei ole varmuutta ymmärsikö toinen osapuoli asian oikein. Ymmärryksen varmistamiseksi paikalla onkin ollut aina tulkki, kun kyseessä on ollut jokin tärkeämpi sovittu tapaaminen, esimerkiksi aloituskeskustelu, joka käydään lapsen tullessa varhaiskasvatukseen ja jossa sovitaan yhdessä vanhempien kanssa käytännön asioista, sekä tutustutaan toinen toiseen.

Haasteellisena asiana esille tuotiin myös suomen kielen taivutusmuodot. Yksi koki haasteeksi sen, että työ on pitkäjänteistä eikä tuloksia kielen oppimisessa voi odottaa välittömästi. Haasteeksi koettiin lisäksi se, että maahanmuuttajataustaiset perheet eivät välttämättä aina ymmärrä, että lapsi ei ole kehitysvammainen tai mil-

lään lailla vajavainen, vaikka hänellä todettaisiinkin jokin kielellinen erityisvaikeus. Lasten erilaiset persoonat tulivat myös esille pohdittaessa suomen kielen oppimista.

Et ehkä justiin se persoona on voinu tuoda haasteita. Joitaki saa enemmän houkutella, ku taas toisia. Et löytää sen oikean kanavan mitä kautta sitte laps rupee niin ku ilmasemaan itteensä. (H4)

Kaikki haastateltavat ovat saaneet onnistumisen kokemuksia silloin, kun maahanmuuttajataustainen lapsi on alkanut oppia suomen kieltä ja alkanut käyttää sitä. Lisäksi yksi haastateltava mainitsi erilaiset musiikilliset asiat. Hänen mielestään on ollut hienoa seurata, kun maahanmuuttajataustaiset lapset ovat oppineet erilaisia suomalaisia lauluja ja laulaneet niitä. Jotta onnistumisiin päästäisiin, mainittiin tärkeäksi systemaattinen työ maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa, sekä perheen kanssa tehtävän yhteistyön merkitystä korostettiin.

7.2 Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma Seinäjoen varhaiskasvatuksessa

Tässä luvussa kerron haastateltavien vastauksia ja ajatuksia siitä, mitä he halusivat, että Seinäjoen varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma sisältäisi. Tämän teeman tarkoituksena on myös osaltaan vastata tutkimuskysymykseeni: Millainen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma voisi toimia Seinäjoen varhaiskasvatuksessa? Edellä mainittuun tutkimuskysymykseen vastaa näiden tulosten lisäksi tekemäni suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma Seinäjoen varhaiskasvatukseen.

Jokaisen haastateltavan mielestä on hyvä, että suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma tehdään myös Seinäjoelle. Erityisen hyvänä asiana pidettiin sitä, että suunnitelma antaa hyvät suuntaviivat toiminnalle maahanmuuttajataustaisten lasten ja perheiden kanssa toimimisessa varhaiskasvatuksessa.

Tosi hyvä. Että kyllä itekki ku on tässä ollu nää vuodet niin tätähän on itte muokannu, mutta kyllä olis ihan hyvä olla siellä vähä sellasia suuntaviivoja, että mitä niin ku tehdään. (H2)

Siitä, mitä Seinäjoen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma sisältäisi, tuli haastateltavilta paljon erilaisia asioita esille. Yksi haastateltavista toivoi, että opetussuunnitelmassa käytäisiin läpi aiheeseen liittyvää käsitteistöä ja että Seinäjoella olevista yleisimmistä vieraista kulttuureista olisi lyhyesti kerrottuna suunnitelmassa. Lisäksi toivottiin, että suunnitelmassa olisi esiteltynä kriisin eri vaiheet, koska monet lapset ja perheet tulevat maahan pakolaisena ja he ovat yleensä kokeneet melko raskaitakin asioita. Kriisin vaiheiden esittely auttaisi ymmärtämään paremmin lapsen ja perheen tilannetta ja esimerkiksi lapsen kykyä oppia. Yksi haastateltava mainitsi opetuksen tasoryhmät sekä opetuksen sisällöt aiheiksi, jotka olisi hyvä olla opetussuunnitelmassa. Toivomuksena oli myös, että opetussuunnitelmassa esiteltäisiin erilaisia kielen seurannan arviointimenetelmiä. Yksi haastateltava toi esille sen, että olisi hyvä, kun suunnitelmassa olisi käytännön esimerkki suomi toisena kielenä -tuokiosta, sen rakenteesta. Valmiin rakenteen esittely helpottaisi tuokioiden suunnittelua ja toteutusta.

Kasvatuskumppanuus ja oman äidinkielen tukeminen koettiin myös asioiksi, jotka olisi hyvä ottaa esille suunnitelmassa. Oman äidinkielen tukemisella tarkoitettiin sitä, että muistettaisiin kannustaa vanhempia puhumaan kotona omaa äidinkieltään, eikä puhuttaisi kotona huonoa suomen kieltä. Tärkeää olisi opetussuunnitelmassa avata myös se, mikä on aikuisen/kasvattajan rooli maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen kanssa työtä tehdessä. Maininta siitä, mistä saa apua työhön maahanmuuttajataustaisten lasten/perheiden kanssa, olisi myös hyödyllistä sisällyttää opetussuunnitelmaan. Yksi haastateltava huomioi, että opetussuunnitelmassa olisi hyvä tuoda esille monikulttuurisuus, koska kieli on vain osa kulttuuria.

Ku mä ite aattelen sen niin, että siis se kielen oppiminenhan totta kai, suomi toisena kielenä tärkeä, mutta että se että sä voit jotenki ymmärtää sitä lasta, niin sun täytyy kumminki jotenki kattoo monikulttuurisesti sitä koko juttua. Että missä se lapsi, että mistä kulttuurista se tulee. Et mitä kaikkea siinä on, siinä sen omassa kieliympäristössä ja omassa äidinkielessä ja sitte tää et he on tullu tänne Suomeen. He opettelee tätä meidän kulttuuria ja kieltä lisäksi. (H1)

Esille tuli suunnitelmaan toivottavana mainintana mamu-kansio, jossa on paljon hyödyllistä tietoa maahanmuuttajataustaisten lasten/perheiden kohtaamiseen ja

heidän kanssaan toimimiseen varhaiskasvatuksessa. Mamu-kansio on jokaisen Seinäjoen varhaiskasvatuksessa työskentelevän saatavilla heidän työtietokoneiltaan. Erilaisten aiheeseen liittyvien internet-linkkien sekä muiden vinkkien esille tuonti koettiin myös tärkeänä ja hyödyllisenä osana opetussuunnitelmassa. Internet-linkeistä voisi saada apua sekä lisätietoa ja materiaalia omaa työtä varten. Oppimisympäristön huomioiminen koettiin myös sellaiseksi asiaksi, mitä olisi hyvä käydä läpi opetussuunnitelmassa. Yhdellä haastateltavalla tuli tärkeänä asiana esille kielitason kartoitus aivan ensimmäisenä asiana ja yhdelle kielen sekä puheen kehitys yleensä.

Esille tuli myös se, että täytyy muistaa, ettei maahanmuuttajataustaisille lapsille sekä perheille tehdä mitään liian valmiiksi. Auttaa ja tukea voidaan, mutta vastuu pysyy silti heillä itsellään. Haastatteluissa nostettiin esille se, että maahanmuuttajataustaisten perheiden tapaa tehdä asioita tulisi arvostaa. Sanaton viestintä nähtiin tärkeänä ja sellaisena asiana johon tulisi kiinnittää huomiota.

Pitäis niin ku arvostaa aina sitä vastapuolta, tuli sitte mistä tahansa. Että voi olla aivan erilaiset näkökannat arvostuksen kannalta. Ja sanaton ja eleaviestintä. Siihenki pitää kiinnittää huomiota. Ei tuu aivan väärin ymmärretyksi. Sanoja ei ymmärretä, mutta sitte tästä voi aistia paljon tästä meidän... Vaikka olis sanat niin ku myönteisiä, niin voi ollakki jos ei oikeen tykkää, niin kasvot ja olo muuten sellanen, että näkee että ei tuo nyt oikeen piittaa. Ja siihen pitää kiinnittää huomiota. (H5)

Kokemuksen kautta tuli mieleen sellaisia asioita, että suunnitelmassa olisi hyvä tuoda esille se, että kasvattajat perehtyisivät siihen kulttuuriin, mistä lapsi/perhe on tulossa. Lisäksi oltiin sitä mieltä, että suunnitelmassa voisi tuoda esille sen, että kasvattajan oma esimerkki on tärkeää ja se, että kasvattaja muistaa puhua selkeästi, rauhallisesti, toistaa, käyttää yksinkertaisia sanoja sekä käyttää elekieltä. Yksi haastateltava on huomannut myös sellaisen asian, että maahanmuuttajataustaiset lapset tarvitsevat tilaa liikkua, eivätkä he jaksaa kovin pitkään istua paikallaan, koska he eivät ymmärrä. Tärkeänä asiana haastateltavat mainitsivat, että työntekijöillä pitää olla avoin sekä positiivinen asenne maahanmuuttajataustaisiin lapsiin sekä perheisiin. Tämä asia toivottiin myös sisällytettävän suunnitelmaan.

8 MITÄ TUTKIMUKSEN POHJALTA SAATIIN AIKAAN

Tutkimus antoi todella paljon tukea ja apua Seinäjoen varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelman tekemiseen. Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelman rakentaminen siis kuului tutkimuksen lisäksi tähän opinnäyte-työhön. Lisäksi tutkimus osoitti, että Seinäjoen varhaiskasvatuksessa todella on tarvetta suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmalle. Suunnitelmaa oli paljon hel-pompi lähteä rakentamaan, kun sai tietoa maahanmuuttajataustaisista lapsista varhaiskasvatuksessa. Erityisen arvokasta tieto oli siksi, että jokaisella haastatel-tavalla oli useamman vuoden ajalta kokemusta maahanmuuttajataustaisista lap-sista. Tämän vuoksi pystyin luottamaan siihen, että esimerkiksi hyviksi koetut käy-tännöt maahanmuuttajataustaisen lapsen suomen kielen oppimisessa todella on kokemuksen myötä todettu hyviksi ja käytännöllisiksi. Tutkimuksen tuloksia tarkas-tellessa huomasi, että hyviä ja tehokkaita käytäntöjä oli myös löydetty kokemuksen kautta. Ilman tutkimusta en varmasti olisi saanut aikaan niin monipuolista ja käy-tännöllistä suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmaa.

Seinäjoen varhaiskasvatuksen suomi toisena -kielenä opetussuunnitelmaa lähdin koostamaan haastatteluista saatujen vastausten ja muiden kuntien varhaiskasva-tuksen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmien pohjalta. Tarkastelin haastatte-luista saadusta aineistosta etenkin asioita, jotka oli koettu oleellisiksi ja huomioon otettaviksi maahanmuuttajataustaisen lapsen kanssa toimiessa ja hänen suomen kielen oppimista tukiessa. Aineiston ja muiden kuntien varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmien avulla hahmottelin otsikot ja rakenteen Sei-näjoen varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmalle. Pääotsi-koiksi laitoin suunnitelmaan monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa, suomi toise-na kielenä -opetus, S2-tuokiot, käytännön apukeinoja, käsitteistöä ja vielä viimei-senä kirjallisuutta ja linkkivinkkejä. Tietoa opetussuunnitelmiin sain haastatteluiden aineistosta, muiden kuntien varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmista sekä muusta kirjallisuudesta.

Ensimmäisen version suunnitelmasta lähetin lukukierrokselle kaikille niille, joita olin haastatellut, Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen aluejohtajille sekä Sei-

näjoen kansainvälisyyskeskuksen johtajalle. Sain suunnitelmasta todella positiivista kommenttia ja muutamia muutosehdotuksiakin tuli. Tekemäni suunnitelma oli kommenttien mukaan hyvä, ytimekäs, helppolukuinen, selkeä sekä sopivan laajuinen. Muutosehdotuksia suunnitelmaan toi esille kaksi Seinäjoen varhaiskasvatuksen aluejohtajaa sekä haastatteluunkin osallistunut erityislastentarhanopettaja. Korjausehdotuksia tuli lähdeviitteiden merkintään, lähdeluettelossa oleviin lähteisiin ja lisäksi yhden kappaleen sisältöön. Kappaleeseen toivottiin lisäystä siitä, että varhaiskasvatuksen työntekijät voivat ohjata perheitä ja lapsia eri toimijoiden ja esimerkiksi eri harrastusten pariin. Yleisesti tekemääni suunnitelmaan oltiin kuitenkin tyytyväisiä ja muutosehdotukset olivat melko pieniä. Kuitenkin oli hyvä, että kommenttina tuli myös muutosehdotuksia. Lukukierroksen ideana kuitenkin on nimenomaan se, että saa kommentteja kuinka työtä voisi vielä parantaa. Itse tulee helposti sokeaksi omalle tekstilleen, eikä huomaa asioita, jotka ehkä jäävät epäselväksi tai mitä työstä kokonaan puuttuu. Se, että suunnitelman luki useampi henkilö, toi myös varmuutta siihen, että olen oikeilla jäljillä ja tehnyt sellaisen suunnitelman, joka oikeasti voisi toimia käytännön työssä.

9 LOPUKSI

Opinnäytetyö onnistui hyvin. Haastateltavat todella paneutuivat käsiteltävään asiaan ja vastasivat aiheisiin mielenkiinnolla. Haastateltavista huomasin, että he itsekin olivat todella kiinnostuneita aiheesta. Lähetin haastattelun teemat noin viikkoa ennen haastattelua haastateltavalle. Useimmat haastateltavista olivatkin jo mietti-neet valmiiksi asioita, joita haastattelussa käsiteltiin. Tästä syystä sain työtäni var-ten hyvää aineistoa. Tutkimuksen tuloksista huomasin, että haastateltavilla oli jo jonkinlainen ajatus siitä, kuinka maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa on hyvä tavoitteellisesti toimia ja mitkä menetelmät heidän kanssaan, erityisesti kielen tu-kemisessa, toimivat. Tuloksissa tuli esille paljon erilaisia menetelmiä, joita pysty-tään hyödyntämään erityisesti lapsen suomen kielen oppimisessa ja sen tukemi-nessä. Osa oli sellaisia menetelmiä, joihin ei tarvitse mitään materiaalia, esimer-kiksi arjen asioiden sanoittaminen. Osassa menetelmistä taas oli erilaisia välineitä, joita käytetään hyödyksi, esimerkiksi kuvat. Materiaaleja suomi toisena kielenä -opetukseen sekä kielitason kartoitukseen saa osittain ilmaiseksi internetistä. Eri-laiset viralliset menetelmät, testit ja materiaalit (Kili, Aamu-materiaali, Kettu-testi jne.) ovat maksullisia ja niitä voi tilata esimerkiksi Early Learning Oy:n internetsi-vuilta. Seinäjoen varhaiskasvatuksessa työntekijät voivat saada suurinta osaa eri testeistä ja materiaaleista käyttöönsä kiertäviltä erityislastentarhanopettajilta.

Koko opinnäytetyö ja siihen kuuluva tutkimusprosessi ovat olleet todella antoisia ja opettavaisia. Maahanmuuttajat ja maahanmuuttajataustaiset lapset olivat minulle melko vieras käsite vielä ennen tämän työn aloitusta. Suomi toisena kielenä tee-mana oli minulle vielä vieraampi käsite kuin maahanmuuttaja tai maahanmuuttaja-taustainen. Olen kuitenkin tyytyväinen siihen, mitä kaikkea olen oppinut, kuullut ja nähnyt tämän prosessin aikana. Työn tekeminen on ollut osittain todella raskasta ja olen huomannut, että joistakin tässä työssä esitellyistä aiheista on vielä todella vähän kirjoitettua tekstiä. Lähteitä oli siis välillä hankala löytää ja suomi toisena kielenä -opetus liitetään todella monessa teoksessa pelkästään koulumaailmaan, eikä varhaiskasvatusta oteta millään tavalla huomioon.

Opinnäytetyöni on aiheena ajankohtainen ja tärkeä. Työn kautta maahanmuuttajataustaiset lapset varhaiskasvatuksessa saavat taas hieman enemmän näkyvyyttä. Tämä koko prosessi on antanut minulle paljon, ja uskon, että maahanmuuttajataustaisten lasten sekä perheiden kohtaaminen on minulle nyt helpompaa. Oman ammatillisen kehittymiseni lisäksi työ on ollut todella tärkeä herättelijä alle kouluikäisten maahanmuuttajataustaisten lasten tilanteeseen. Etenkin sellaisten, jotka ovat varhaiskasvatuksen piirissä. Vaikka Seinäjoella on vielä paljon vähemmän maahanmuuttajia kuin esimerkiksi Helsingissä, on tärkeää, että alle kouluikäiset maahanmuuttajataustaiset lapset nostetaan puheenaiheeksi myös Seinäjoella. Maahanmuuttajataustaisia lapsia kuitenkin kohtaa yhä useammin myös Seinäjoen varhaiskasvatuksessa.

Seinäjoen varhaiskasvatus on osoittanut mielenkiintonsa ja halunsa kehittyä maahanmuuttajataustaisia lapsia koskevissa asioissa. Tästä kertoo se, että suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma on haluttu ja koettu tarpeelliseksi Seinäjoen varhaiskasvatuksessa. Myös tekemäni tutkimus osoitti tämän asian. Suunnitelmaa pidettiin hyvänä suunnannäyttäjänä, ikään kuin punaisena lankana, maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa tehtävälle työlle varhaiskasvatuksessa. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että maahanmuuttajataustaisia lapsia sekä perheitä kohdellaan tasa-arvoisesti päivähoitopaikasta tai kaupungin alueesta riippumatta. Hyvien käytäntöjen ja menetelmien jakamista suunnitelman kautta pidettiin lisäksi oleellisena asiana. Sain tutkimuksen tuloksista paljon apua Seinäjoen varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelman tekoon ja molemmat tutkimuskysymykseni tulivat täytettyä.

Koska suunnitelmaa ei ehditty tämän tutkimusprosessin aikana konkreettisesti kokeilemaan käytännön työssä, olisi mielenkiintoista nähdä, kuinka opetussuunnitelma todellisuudessa toimii. Tutkimuskysymyksenäkin oli, että millainen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma voisi toimia Seinäjoen varhaiskasvatuksessa. Tarkoituksena ei siis ollut rakentaa sellaista suunnitelmaa, joka varmasti toimisi. Käytäntö kuitenkin näyttää, onko suunnitelma oikeasti hyvä työkalu maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa varhaiskasvatuksessa tehtävän työn tueksi. Suunnitelman todellisen käytännöllisyyden tutkimisesta saisi aikaan hyvän jatkotutkimuksen tähän aiheeseen liittyen.

Valmis Seinäjoen varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma laitetaan kaikkien luettavaksi ja saataville Seinäjoen varhaiskasvatuksen internet-sivuille. Lisäksi koko opinnäytetyö tulee kaikkien luettavaksi myös Seinäjoen kaupungin varhaiskasvatuksen sivuille. Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmaa voidaan muokata ja päivittää Seinäjoen varhaiskasvatuksessa tarpeen mukaan.

LÄHTEET

- Aamu. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 12.10.2012]. Saatavana: <http://www03.edu.fi/oppimateriaalit/aamu/>
- Alijoki, E. 1998. Pesästä pieni ponnistaa: lasten varhaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Alitolppa-Niitamo, A. & Söderling, I. 2005. Teoksessa: A. Alitolppa-Niitamo, I. Söderling & S. Fågel (toim.) Olemme muuttaneet: Näkökulmia maahanmuuttoon, perheiden kotoutumiseen ja ammatillisen työn käytäntöihin. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Väestöliitto. [Viitattu 16.11.2012]. Saatavana: <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/4fe82dfa6def0721f522227df6e6a7cf/1353057171/application/pdf/1652941/Olemme%20Muuttaneet.pdf>
- A 16.12.1983/1010. Lastensuojeluasetus.
- A 16.3.1973/239. Asetus lasten päivähoidosta.
- Baker, C. 2011. Foundations of bilingual education and bilingualism. 5th. ed. Bristol: Multilingual Matters.
- Eerola-Pennanen, P. 2011. Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 233 - 245.
- Elo, S. & Kyngäs, H. 2008. The qualitative content analysis process. [Verkkojulkaisu]. Hoboken, New Jersey: Wiley-Blackwell. [Viitattu 29.10.2012]. Saatavana: <http://academic.csuohio.edu/kneuendorf/c63309/ArticlesFromClassMembers/Ammy.pdf>
- Esiopetuksen opetussuunnitelma. 2011. [Verkkojulkaisu]. Haapajärvi: Haapajärven kaupunki. [Viitattu 26.10.2012]. Saatavana: http://haapajarvi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/haapajarvi/embeds/haa-haapajarviwwwstruct/14897_Esiopetuksen_opetussuunnitelma.pdf
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010. 2010. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 27:2010. [Viitattu 10.10.2012]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/131115_Esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2010.pdf
- Eskola, J. & Vastamäki J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa: J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I, metodin valinta ja

aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalla tutkijalla. Jyväskylä: PS –kustannus, 24 - 42.

Gyekye, M., Kurki, R., Lounela, M., Ronsi, M., Sakko, S. & Linna, H. 2005. Helsingin kaupungin päivähoiton suomi toisena kielenä (S2) -suunnitelma. [Verkköjulkaisu]. Helsingin päivähoiton maahanmuuttaja työryhmä. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2005:12. [Viitattu 8.10.2012]. Saatavana:

http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/b089ba804a1563cc96a3f6b546fc4d01/05_12_ph.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=b089ba804a1563cc96a3f6b546fc4d01

Hakala, K. 2009. S2-opetuksen pulmakivi: suomenoppijasta koulusujuva. Teoksessa: A. Rekimies & K. Siitonen (toim.) Suunnaksi suomen kieli. Turku: Turun yliopisto. Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitoksen julkaisuja 80, 101 - 134.

Halme, K. 2011. Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa: M Nurmilaakso & A.-L. Välimäki (toim.) Lapsi ja kieli: Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 86 - 101.

Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Tammi.

Hassinen, S. 2005. Lapsesta kasvaa kaksikielinen. Helsinki: Finn Lectura.

Heinämäki, L. 2004. Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa: Erityispäivähoito - lapsen mahdollisuus. Helsinki: Stakes. Oppaita, Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus, 58.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uud. p. Helsinki: Tammi.

Kettu-testi ja lelupussi. 17.11.2012. [Verkkosivu]. Helsinki: Early Learning Oy. [Viitattu 19.11.2012]. Saatavana:

http://www.earlylearning.fi/product_details.php?p=413

Kettu-testi. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Parainen: LacoCare Oy. [Viitattu 12.10.2012]. Saatavana: <http://www.lacocare.fi/>

KILI-kieli ja liikunta. 25.10.2012. [Verkkosivu]. Helsinki: Early Learning Oy. [Viitattu 26.10.2012]. Saatavana: http://www.earlylearning.fi/product_details.php?p=792

- Kivijärvi, T. 2011. Maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa: E. Hujala & L. Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 246 - 259.
- Komi, T. 2010. Varhaiskasvatuksessa luodaan koulumenestyksen perusta. Lastentarha 73 (2), 16 - 17.
- Korpilahti, P. Ei Päiväystä. Lumiukko. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 12.10.2012]. Saatavana: http://www.thl.fi/fi_FI/web/lastenneuvola-fi/ohjeet/menetelmat/neurologia/lumiukko
- Kuokkanen, H. 2006. Kasvatus ja varhaiskasvatus. Teoksessa: A. Häkkä, H. Kuokkanen & A. Virolainen (toim.) Lapsen parhaaksi: lähihoitaja varhaiskasvattajana. Helsinki: Edita, 9 - 64.
- KUTTU-kuvien tuettu leikki. 25.10.2012. [Verkkosivu]. Helsinki: Early Learning Oy. [Viitattu 26.10.2012]. Saatavana: http://www.earlylearning.fi/product_details.php?p=793
- Kuvaus varhaiskasvatuspalveluista. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu 3.8.2012]. Saatavana: http://www.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/palvelut/varhaiskasvatuspalvelut
- Laakso, M. Ei päiväystä. Mitä on ryhmätheraplay? [Verkkosivu]. Helsinki: Suomen theraplay-yhdistys ry. [Viitattu 26.10.2012]. Saatavana: <http://www.theraplay.fi/index.php?k=11401>
- Laitala, M. 2007. Lauran päivä: suomi toisena kielenä -kartoitusaineisto esiopetukseen. Helsinki: Opetushallitus.
- Laululaukku-pelilaukku. 17.11.2012. [Verkkosivu]. Helsinki: Early Learning Oy. [Viitattu 19.11.2012]. Saatavana: http://www.earlylearning.fi/product_details.php?p=580
- Laululaukku-pelilaukku. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Helsinki: Laulau Oy. [Viitattu 19.11.2012]. Saatavana: <http://www.laulau.fi/tuotteet.html?id=1/3>
- Lauran päivä S2 esiopetukseen. 25.10.2012. [Verkkosivu]. Helsinki: Early Learning Oy. [Viitattu 26.10.2012]. Saatavana: http://www.earlylearning.fi/product_details.php?p=451
- L 30.12.2010/1386. Laki kotoutumisen edistämisestä.
- L 14.6.2002/504. Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämiseksi.

L 13.4.2007/417. Lastensuojelulaki.

L 30.4.2004/301. Ulkomaalaislaki.

L 20.1.2004/21. Yhdenvertaisuuslaki.

L 11.6.1999/731. Suomen perustuslaki.

L 21.8.1998/628. Perusopetuslaki.

L 19.1.1973/36. Päivähoitolaki.

Lumiukko-testi. Ei päiväystä. [Verkkosivu]. Parainen: LacoCare Oy [Viitattu 19.11.2012]. Saatavana: <http://www.lacocare.fi/>

Maahanmuuttajalasten esiopetusta kahdella kielellä. 2001. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Selvityksiä 2001:8. [Viitattu 26.10.2012]. Saatavana: http://www.kidson.fi/wp-content/uploads/2009/06/maahanmuuttajalasten-esiopetusta-kahdella-kielella-2001_8.pdf

Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa. 2007. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunta. Varhaiskasvatuksen maahanmuuttajatyön kehittämisjaosto. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:62.

Mattila, H., Ruusunen, T. & Uola, K. 2005. Viestinnän työkaluja AMK-opiskelijalle. Helsinki: WSOY.

Mikkonen, A. 2002. Yksin Suomessa: Ilman huoltajaa tulleiden lasten asema kansainvälisten suositusten mukaisesti. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? 1.6.2012. [Verkkosivu]. Helsinki: Suomen UNICEF. [Viitattu 9.8.2012]. Saatavana: <http://www.unicef.fi/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus>

Opinnäytetyön haastattelut. Kevät 2012. Seinäjoki.

Paavola, H. & Talib, M.-T. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2004. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 26.10.2012]. Saatavana: http://www.oph.fi/download/139848_pops_web.pdf

- Pollari, J. & Koppinen, M.-L. 2011. Maahanmuuttajan kohtaaminen ja opettaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Pöllänen, E. 2.7.2012. Kuinka tukea lapsen kaksikielisyyttä?. [Verkkosivu]. Helsinki: Väestöliitto. [Viitattu 3.10.2012]. Saatavana: <https://www.perheaikaa.fi/lapsiperheessa/jutut/vanhemmuus/kuinka-tukea-lapsen-kaksikielisyytta/>
- Rapo, M. 4.6.2012. Suomi ilman maahanmuuttajia. [Verkkosivu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 11.10.2012]. Saatavana: http://www.stat.fi/artikkelit/2012/art_2012-03-12_008.html
- Rapo, M. 21.6.2011. Vieraskielinen on yhä monessa kunnassa harvinaisuus. [Verkkosivu]. Helsinki: Tilastokeskus. [Viitattu 11.10.2012]. Saatavana: http://www.stat.fi/tup/vl2010/art_2011-06-21_001.html
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa: J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9 - 36.
- Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa: J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 424 - 431.
- Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Tammi.
- Sakko, S. 24.2.2012. S2-opetus varhaiskasvatuksessa. Ppt-esitys. SUSACON: Monikulttuuriset koulutus- ja konsultointipalvelut. Julkaisematon.
- Seinäjoen kaupungin kotouttamisohjelma. 2011. [Verkkojulkaisu]. Seinäjoki: Seinäjoen kaupunki. [Viitattu 15.11.2012]. Saatavana: http://www.seinajoki.fi/sosiaalijaterveys/maahanmuuttajien_kotouttamisohjelma_2000_seinajoki.pdf
- Suárez-Orozco, C., Suárez-Orozco, M. M. & Todorova, I. 2008. Learning a new land: Immigrant students in American Society. 1st ed. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Suárez-Orozco, C. & Suárez-Orozco, M. 2002. Children of immigration. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Suomi toisena kielenä perusopetuksessa. 2008. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Opetushallitus. [Viitattu 18.11.2012]. Saatavana: http://www.edu.fi/download/121984_S2_perusopetuksessa_esite_2008.pdf

- Tiittula, L. & Ruusuvuori, J. 2005. Johdanto. Teoksessa: J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 9 - 21.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 8. uud. p. Helsinki: Tammi.
- Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. 2002. [Verkkajulkaisu]. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002:9. [Viitattu 26.10.2012]. Saatavana: <http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/varhais2/kasvatus.pdf>
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2004. Helsinki: Stakes. Oppaita, Sosiaali ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 56.
- Vartia, N. 2009. Kotona kaikkialla: Kansainvälisen kanssakäymisen taitoja. Helsinki: Kirjapaja.
- Yleissopimus lapsen oikeuksista. 5.11.2009. [Verkkosivu]. Helsinki: Suomen UNICEF. [Viitattu 9.8.2012]. Saatavana: http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko

LIITTEET

LIITE 1: Tutkimuslupa

LIITE 2: Sopimus opinnäytetyöstä

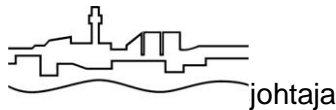
LIITE 3: Haastatteluteemat/haastattelun runko

LIITE 4: Menetelmät, materiaalit ja testit

LIITE 5: Seinäjoen varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä

-opetussuunnitelma

LIITE 1 Tutkimuslupa

SEINÄJOKI

ty.20.2.2012

PÄÄTÖS /Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritet-**Päivämäärä**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritet-**Pykälä**Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.42/2012

0/0

Asia	<p>Tutkimuslupa / Rantanen Petra</p> <p>Petra Rantanen opiskelee sosionomiksi Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan yksikössä ja anoo tutkimuslupaa opinnäytetyötään varten. Aiheena on suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma Seinäjoen varhaiskasvatuksessa.</p> <p>Tutkijan tavoitteena olisi hakea käytäntöön pohjaavaa tietoa haastattelemalla varhaiskasvatuksen sellaisia toimijoita, joilla olisi kokemuksia maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa toimimisesta. Tarkoituksena olisi kartoittaa sitä, millaiset toimintatavat ja käytännöt on koettu hyviksi maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa toimiessa ja mitä olisi mahdollisesti hyvä sisällyttää suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmaan. Osa aineistosta koostuisi muiden paikkakuntien vastaavista opetussuunnitelmista. Tarkoituksena olisi analysoida ja vertailla opetussuunnitelmia keskenään.</p> <p>Varhaiskasvatuksen aluejohtajilla ja haastatteluihin osallistuneilla olisi mahdollisuus antaa kommentteja opetussuunnitelman ensimmäisen version valmistuttua.</p> <p>Haastattelut toteutettaisiin kevään ja kesän 2012 aikana. Opinnäytetyön ja opetussuunnitelman valmistumisaika marraskuu 2012.</p>
Päätös	<p>Myönnän tutkimusluvan edellyttäen, että tutkija noudattaa vaitiolovelvollisuutta tutkimuksessa saamiensa tietojen suhteen ja että yksi kappale tutkimuksesta luovutetaan sen valmistuttua sivistyskeskukselle. Tutkimusluvan ehtona on myös, ettei tutkimukseen osallistuvia voida indentifioida.</p> <p>Opinnäytetyö tullaan julkaisemaan sähköisessä muodossa Seinäjoen kaupungin kotisivuilla.</p>
Allekirjoitus	<p>Aija-Marita Näsänen, varhaiskasvatusjohtaja, p. 06 416 2151, aija-marita.nasanen@seinajoki.fi</p>
Oikaisu-vaatimusohje	<p>Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen osoitteella: Varhaiskasvatus- ja koulutuslautakunta, Kirkkokatu 6, PL 215, 60101 Seinäjoki, neljäntoista (14) päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteluineen ja se on tekijän allekirjoitettava.</p>
Julkisesti nähtävänä	Sivistyskeskus 21.2.2012
Tiedoksianto	<p>Kenelle Päivämäärä Petra Rantanen, Maija Harjunpää, aluejohtajat 20.2.2012</p>

Miten		
☐ Lähetetty postitse saantitodistusta vastaan	☐ Lähetetty postitse tavallisena kirjeenä	☐ Lähetetty sisäisessä postissa
☐ Luovutettu		
	Vastaanottajan allekirjoitus	
☒ Lähetetty sähköpostissa		
Tarja Siik, toimistos sihteeri		

LIITE 2 Sopimus opinnäytetyöstä

Seinäjoen ammattikorkeakoulu
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

SOPIMUS OPINNÄYTETYÖSTÄ

Sopimus opinnäytetyöstä

Opiskelijan nimi ja yhteystiedot (osoite, puhelin ja sähköposti):

Petra Rantanen, Tammikuja 9 as 5, 60100 Seinäjoki

040 518 9262, petra.rantanen@seamk.fi

Koulutusohjelma:

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyön ohjaajan nimi ja yhteystiedot (osoite, puhelin ja sähköposti):

Minna Zechner, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, Keskuskatu 32 E, 60100 Seinäjoki

040 868 0203, minna.zechner@seamk.fi

Toimeksiantajan/työn tilaajan/yhteistyöorganisaation edustaja ja asema organisaatiossa:

Aija-Marita Näsänen, Seinäjoen kaupunki/Seinäjoen sivistyskeskus, varhaiskasvatusjohtaja

Toimeksiantajan/työn tilaajan/yhteistyöorganisaation edustajan yhteystiedot (osoite, puhelin ja sähköposti):

Koulukatu 20 B, 60100 Seinäjoki

(06) 416 2151, aija-marita.nasanen@seinajoki.fi

Opinnäytetyön (15 op) alustava nimi/aihe:

Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma Seinäjoen varhaiskasvatukseen

Opinnäytetyöhön kuuluvat tehtävät:

Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelman teko, teemahaastattelun toteuttaminen varhaiskasvatuksessa, muiden kuntien S2-opetussuunnitelmien vertailu

Työn tekemisestä aiheutuvien kustannusten korvaaminen:

-

Arvioitu aika opinnäytetyön tekemiseen: 1/1.2012 - 1/12.2012

Päiväys 8.13.2012

Opinnäytetyö on julkinen asiakirja.

Opinnäytetyöni saa julkistaa Theseus-verkkokirjastossa (rasti ruutuun)

Opiskelijan allekirjoitus:

Petra Rantanen

Ohjaajan allekirjoitus:

Minna Zechner

Toimeksiantajan/tilaajan/yhteistyötahon edustajan allekirjoitus:

Aija-Marita Näsänen

HUOM! Sopimukseen mahdollisesti liittyvistä tekijänoikeuksista ja muista erityisehdoista on sovittava erikseen kirjallisesti.

LIITE 3 Haastatteluteemat/haastattelun runko

Teemahaastattelun teemat/ runko haastattelulle

Teema 1 Taustatiedot

- Ammatti
- Kuinka pitkään olet työskennellyt varhaiskasvatuksessa?
- Kuinka paljon sinulla on kokemusta maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa toimimisesta varhaiskasvatuksessa (kuukausi, vuosi jne.) ja millaista kokemusta?

Teema 2 Kokemukset maahanmuuttajataustaisista lapsista varhaiskasvatuksessa

- Mistä maasta varhaiskasvatuksessa olleet maahanmuuttajataustaiset lapset ovat tulleet ja mikä on ollut heidän äidinkieltensä (oma kokemus)?
- Minkä ikäisiä lapsi/lapset ovat olleet?
- Kuinka kauan olet toiminut saman/samojen maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa yhtäjaksoisesti?
- Millainen on ollut lapsen/perheen suomalaisen kulttuurin (tavat, käytännöt) tuntemus varhaiskasvatukseen tullessa?
- Mitä haasteita olet kohdannut toimiessasi maahanmuuttajataustaisen lapsen/lasten kanssa varhaiskasvatuksessa? Entä perheiden kanssa?
- Kuinka toimitaan, kun maahanmuuttajataustainen lapsi tulee varhaiskasvatukseen?

Teema 3 Lapsen suomen kielen oppiminen varhaiskasvatuksessa

- Mikä on ollut lapsen/lasten suomen kielen taito, kun hän/he ovat tulleet varhaiskasvatukseen? Entä perheen?
- Kuinka lasta on ryhdytty tukemaan suomen kielen oppimisessa varhaiskasvatuksessa?
- Mitä eri havainnointi/arviointi työkaluja kielitason kartoituksessa on käytetty?
- Mitä haasteita suomen kielen oppimisessa on ollut?
- Millaisia onnistumisen kokemuksia on tullut?
- Mikä on ollut hyvä keino/menetelmä opettaa lapselle suomen kieltä (oma kokemus), mitä eri menetelmiä on käytetty?
- Kenellä on vastuu suomen kielen opettamisesta maahanmuuttajataustaiselle lapselle varhaiskasvatuksessa ja miksi? Mikä on vanhempien osuus lapsen suomen kielen oppimisessa?
- Kuinka lapsen oman äidinkielen oppimista/säilymistä tuetaan?

Teema 4 Suomi toisena kielenä -opetussuunnitelma Seinäjoen varhaiskasvatuksessa

- Mitä mieltä suunnitelman teosta? Onko tarpeellinen ja miksi?
- Toisten kuntien suomi toisena kielenä -opetussuunnitelmat, mitä mahdollisesti myös Seinäjoen suunnitelmaan?
- Millainen lapsen henkilökohtainen suomi toisena kielenä (S2) -suunnitelma -lomake?
- Mitä muuta lisäksi? / Toiveita ja odotuksia suunnitelmaa ajatellen

LIITE 4 Menetelmät, materiaalit ja testit

Aamu-sarja: Aamu-oppimateriaalisarja on tarkoitettu erityisesti lapsille, jotka eivät puhu äidinkielenään suomea. Aamu -oppimateriaalisarjan tarkoituksena on oppia suomea kertomuksia, tarinoita, runoja ja lauluja käyttämällä. Aamu-oppimateriaalia on kolmea eri tasoa ja se sopii monen ikäisille ja tasoisille suomea toisena kielenä -opiskeleville. Materiaali on Opetushallituksen tuottamaa. (Aamu [viitattu 12.10.2012].)

Katuman päiväkodin havainnointilomake: Katuman päiväkodin havainnointilomake on lähtöisin Hämeenlinnalaisen päiväkodin kokoamasta lomakkeesta. Havainnointilomakkeessa on kolme osiota, kielelliset valmiudet, kielellinen tietoisuus ja minäkuva ja vuorovaikutustaidot. Havainnointilomake on tarkoitettu 5-6 -vuotiaille. Katuman päiväkodin havainnointilomake löytyy esimerkiksi Jyväskylän varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -S2-opetuksen suunnitelmasta. (Opinnäytetyön haastattelut kevät 2012.)

Kettu-testi: Kettu-testi on tarkoitettu 3-vuotiaiden puheen ja kielenkehityksen arviointiin. Sitä käyttävät päivähoito, lastenneuvola ja puheterapeutit. Kettu-testiä on käytetty menestyksekkäästi maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa. Testiin kuuluu Kettu-tarina, esinekuvat ja lelupussin tavarat. Testissä on seitsemän eri osa-aluetta; nimeäminen, toimintaohjeiden noudattaminen, ääntäminen ja puheen ymmärrettävyys, kertova puhe, taivutusmuotojen hallinta, värien ja lukumäärän hallinta sekä lapsen käyttämien ilmaisujen pituus. Testin on kehittänyt logopedian professori Pirjo Korpilahti ja sen on tuottanut LacoCare Oy. (Kettu-testi [Viitattu 12.10.2012]; Kettu-testi ja lelupussi 17.11.2012.)

Kili (kieli ja liikunta)-materiaali: Kili-materiaali on tarkoitettu erityisesti kielihäiriöisille lapsille. Sitä voidaan kuitenkin käyttää myös tarkkaavaisuushäiriöisten sekä monikielisten lasten kanssa. Kilissä yhdistyvät motoriset ja kielelliset osiot ja se on ryhmämuotoista. Kili-ryhmässä siis sekä liikutaan, että harjoitetaan kielellisiä taitoja. Kilin tarkoituksena on kehittää lapsen puheilmiasua ja kielellisiä taitoja. Lisäksi Kili antaa lapselle mahdollisuudet kehittää sensomotoriikkaa. Kilin ovat kehittäneet

puheterapeutit Minna Isokoski, Ritva Vepsäläinen, Leena Lindholm sekä erityislastentarhanopettaja Ritva Lindholm. (KILI-kieli ja liikunta 25.10.2012.)

KPT (Kontrolloitu piirrostarkkailu) ja mukailtu KPT: Kontrolloidussa piirrostarkkailussa päiväkodin opettaja antaa lapselle ohjeita, mitä hänen tulee piirtää paperille ja kuinka. Testin avulla pystytään kartoittamaan lapsen kehitystä (mm. keskittyminen, ohjeiden kuunteleminen, käsitteiden ymmärtäminen). Testi tehdään esikouluikäisille lapsille ja sen tarkoituksena on kartoittaa lapsen kouluvalmiuksia. Kontrolloidun piirrostarkkailun on kehittänyt Tove Krogh ja sen on suomentanut Ritva Rauhala. Mukailussa KPT:ssä testin käsitteet ja ohjeet ovat yksinkertaisemmin ilmaistuna. Mukailtu KPT löytyy Jyväskylän varhaiskasvatuksen suomi toisena kielenä -S2-opetuksen suunnitelmasta. (Esiopetuksen opetussuunnitelma 2011, 60; Maahanmuuttajalasten esiopetusta kahdella kielellä 2001, 55; Opinnäytetyön haastattelut kevät 2012.)

Kuttu, kuvin tuettu leikki: Kuttu-materiaali tukee erityisesti kommunikaatio-, vuorovaikutus- ja leikkitaitoja. Ensisijassa se on tarkoitettu kielihäiriöisille lapsille, mutta sitä voidaan käyttää myös monikulttuuristen lasten kanssa. Kuttussa on kuvia, joita käytetään sekä leluina että kommunikaatiovälineinä. Kielen lisäksi menetelmän avulla lapsi oppii erilaisia leikkitaitoja. Materiaalin ovat kehittäneet puheterapeutti Ann-Mari Kähkönen ja erityislastentarhanopettaja Ritva Lindholm sekä sairaanhoitaja Hannele Tahvanainen. (KUTTU-kuvien tuettu leikki 25.10.2012.)

Laululaukku: Laululaukussa on pelejä, joita voidaan pelata laulamalla. Materiaalin kautta opitaan uusia lauluja ja samalla kuvakorteista etsitään lauluun liittyviä kuvia. Kuvien avulla voi laulaa myös tutumpia kuvankortin kuvaan liittyviä lauluja. Laululaukun materiaalin avulla lapsen luova ajattelu ja ongelmanratkaisukyvyt kehittyvät. Samalla lapsi kehittyy kielellisesti laulujen ja kuvien kautta. Laululaukkua voidaan käyttää perheissä yhteisenä ajanvietteenä, mutta sitä käytetään myös opetustarkoituksessa. Laululaukun käytön ikäsuositus on 3-9vuotta. Laululaukun on kehittänyt Laulau Oy. (Laululaukku-pelilaukku [Viitattu 19.11.2012]; Laululaukku-pelilaukku 17.11.2012.)

Lauran päivä -testi: Lauran päivä on suunniteltu erityisesti esikouluikäisten suomea toisena kielenä käyttävien suomen kielitaidon kartoittamiseen. Lauran päivä -testissä kerrotaan esikouluikäisen Lauran päivästä kuvien avulla, ja lapselle esitetään kuvista kysymyksiä. Testillä kartoitetaan lapsen sanavaraston laajuutta, kielen rakenteiden hallintaa ja mahdollisesti myös lapsen omaa vapaata kerrontaa. Lauran päivä -testin on kehittänyt Maija Laitala ja sen on tuottanut Opetushallitus. (Laitala 2007; Lauran päivä S2 esiopetukseen 25.10.2012.)

Leikkiterapiaryhmät eli ryhmätheraplay: Leikkiterapiaryhmät antavat lapselle mahdollisuuden kokea ryhmään kuulumista ja riemua sekä iloa yhdessä ryhmän kanssa. Tarkoituksena on, että lapsi voisi muodostaa toimivan yhteyden sekä ohjaaviin aikuisiin että myös muihin ryhmän lapsiin. Leikkiterapiaryhmät ovat yleisessä käytössä varhaiskasvatuksessa. Suomessa on saatavilla ryhmätheraplay-ohjaajan koulutusta. Koulutus on kaksivaiheinen ja yhteensä 10 opintopisteen laajuinen koulutus. (Laakso [Viitattu 26.10.2012].)

Lumiukko-testi: Lumiukko-testi on kehitelty 5-vuotiaiden lasten puheen ja kielenkehityksen arviointiin. Sitä käyttävät erityisesti lastenneuvolat sekä päivähoito. Testiin kuuluu käsikirja, kolme kuvataulua, tutkimuslomake, testivälineet, kuppi, lusikka, rengas ja 5 eriväristä palikkaa. Lumiukko-testissä on kahdeksan eri osaluetta; kertova puhe, kielen ymmärtäminen, puhemotoriikka, auditiivinen sarjamuisti, lausettoisto, nimeäminen ja ääntäminen, käsitteet ja toimintaohjeet sekä muut puheentuottoon liittyvät piirteet. Testin on kehittänyt logopedian professori Pirjo Korpilahti ja sen on tuottanut LacoCare Oy. (Korpilahti [Viitattu 12.10.2012]; Lumiukko-testi [Viitattu 19.11.2012].)

Mikä mikä maa -salkut: Salkussa on esimerkiksi lauluja, loruja ja tarinoita eri kielillä. Lisäksi esimerkiksi venäjänkielisessä salkussa on venäjän aakkoset ja kasetti, jossa on venäläisiä musiikkia ja lauluja. Salkkuja on tehty seitsemällä eri kielellä. Venäjän lisäksi salkkuja on esimerkiksi arabian ja persian kielillä. Salkut on julkaistu 1990-luvulla. (Opinnäytetyön haastattelut kevät 2012.)